Контрольный экземпляр.

Массо а мехкийн пролетареш, вовшахкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьйла 1923 шера дениз ● ЕРА, 26 ЯНВАРЬ, 1984 ШУ. ● № 11 (6669). Мах 3 кап.

Ю. В. АНДРОПОВА «Правда» газета хаттарашта тийнна жопаш

Хаттар: США-н НАТО-н чулгалдеча гIозарашка укх тIеххьарча хана хабар арадаьккхад дунен халкъашта юкъерча хьалашка цхьаккха кхераме хIама а дац, хIанзарча хьалашка «кхерам кIезигатIа болаш эттад дуне» аьнна. Иштта дий из?

Жоп: Цу тайпара вывод ярa бахьанаш дац. Са хьалхагIа цу хьакъехьа дувна дийла ма хиллара, дунен тIа латтача кхерамеча кхокхама керттера бахьанаш дIадаьхадац. Кхерамзле дукхагIа хиннайий Европане американски ракеташ дIаувттае йолаярах? Хиллане а хиннаяц. Ядерни кхерам дукхагIа хиннаб. Из ишта вайна хийтта Iац. Из белггала хьахьонх Европера миллионаш бола нах чIоаггIа кхерабенна хиларо. Европейски континентерча американски ракеташа чIоагIъяьяц ВIашагIкхийттача Штатий шоай кхерамзле а. ТIема совле цоашкахьа яккха лархIарах цунга хьежжа воай гIулакхаш чакхдаханза дергдоацача даьхар вай США-с.

Американски ракеташ Европе яхкаро чIоагIбир тIема меттел, политически а кхоккам. ЮкъагIъяьхар ядерни герзашта доазув оттадеж уж дикка кIезигден лаьрхIа хинна переговораш. Кхерамеча кхохкама юкъе нийсделар паччахьалкхенашта юкъера гIулакхаш.

Событеша цу тайпара тола тохара хьалхара берриге бехк тIабуж ВIашагIкхийттача Штатий кулгалхошта, американски администрацега. Из тIабуж шоай халкъаш духьала доллашехьа а шоай территореш тIа американски ракеташ оттайтача НАТО мехкий правительствашта.

ХIаьта кхерам кIезигагIа хиннабий дунена Гаргарча Малхбоалене хIана Iарбашта духьала израильски агрессорашка цхьана тIом беш американски салтий а хилараx, хIаьта США тIема кемаши ливанси ливански городаши посалкаш йохалрах?

Хьал кхохкаденнад США администраци суверенни паччахьалкхенаш кхычарех тийша хIама доацача хьалах лха гIертача Центральни Американа а. Дунен тIа «кхерам болаш да аьнна хулаш цхьаккха хIама дац» яхараш, гучох, наха йицъяллийта гIерта хургба Гренада хьакъехьара американски агресси а. Ховш ма дий, ВIашагIкхийтта Штаташ халкъа Iаьдалаш кагден царна гоама бола диктатораш — США-с уттабаьраш герза низаца юха тIабоалабен гIертилга. Цу дерригача хIамаех «сага бокъо бахьан долаш лоаттабу къовсам» салаш Iаьдал да КIайча цIагIа. Цул юкъ йоацаш дола хIама кхы цхьаькха хила йиш яц.

Империалистически Iазап тIаувттаду дунеи кхыча райнашка а. Иштта да бокъонца долаш дола хьал. Ирен кхерамен да из. БоаггIача тайпара мах ца беш дита мегаргдац из.

Хаттар отт, фу лаьрхIа дитешь дунен тIа хIанз латта хьал американски кулгалхой заявленешка ховшшехьа а кхыча беса дувцар? Эггара хьалха из да, Вашингтона милитаристски политика бахьан долаш халкъаша ди тIехьа чIоагIагIа еш йола сагото йоае, цу тайпарча политикана духьала тIехь-тIехьа чIоагIлуш латтача гIулакхий талгIи юхалкха гIертар.

Дуненна бола кхерам массе метте наха дикагIа бовзаш хилар, из кхерам мичахьара боагIа цар кхетадеш хилар,— шеко йоацаш бокхкача лоархIаме факт. Машар бахьан долаш миллионаш болча наха лоаттабу къовсам — из а таханарча деношка бокъонца долаш дола хIама.

Хаттар: Дукха ха йоацаш советско - американски диалога пайдана долча оагIорахьа къамьал дьад США президента. Цу хьакъехьара цун къамьал укх тайпара дар: «низи диалоги вIаши чоалдахьа кулгаш а долаш долх». Цунах Хьона хетар миштад?

Жоп: Диалог пайданеи бакъахьен хиларах вай тешаза даргдоацаш хIама дац. Из вай политика я. Цхьабакъда, диалог цхьатаррарча уйлашта е еза. Р. Рейгана лехача тайпара низа позицера а ла еш. Диалога духьа хила йиш йолаш яц диалог. Хьалха барт вIаштIехьбаккхара тIаерзаль хила ева из. ЦIенача дег тIара е еза из, конъюнктурин гIулакхашта цунах пайда эца а гIерташ.

Американски кулгалхой, доллача хIамах из гуш ма дарра, низа позицера кхерам тIатуксарен низ барен позицера вайна переговораш е дага болча шоай уйлан тIара юхабаьннабац. Цу тайпара никъ цхьанна оагIоракъара вай хьатIаэцаш бац. Вешта а цхьанкха перспектива йоацаш да вайца «низа дипломати» лелае гIертилга.

Бокъонца наземо лоартI вай переговораш ньй влар духьа переговораш яра идея а США администраце цу тайпара никъ, халахете а, нийсбеннаб вайна хьалхагIа а. Дагадохийта безам ба са, юкъерча гаьналга йолхача европейски ядерни средствех лаьца еш хиннача Женевски переговорий хьакъехьара хIама. ХIанз цхьаневна а къайле йолаш дац. США вежалаш шиш шу гаргагча хана Женеве, оалаш ма дарра, шиж чу хий оаташ хиннилга. ХIаьта цу юкъа Вашингтоне хьалхара хIама тохаш йола керда ядерни ракеташ Малхбузен Европе бокъонца дIаоттае кийчлуш бар.

Вай цкъа санна дукхазза а дIаьнхад цу доллача хIамах хургдар фуд. Американски оагIоно ший кулгашна юкъагIъяьхар Женевера переговораш, доккха зе дир СССР-ан США-н юкъерча диалога. ХIанз ВIашагIкхийттача Штатий президента хьахкайкаду, переговораш юха дIайолае. Женеве юхалха кийча я США лхеш.

Хаттар отт, ше даьчоа дехке хьиша хургья американски оагIув, цудухьа, диалог хьал а лаьца, ший харцахьара никъ хувца нийча хила гIерт из? Мичара, из хиннадац. Президента къамаьлаца яц цхьаь цаI керда идея, е Европерча ядерни герзашта доазув оттадара деша а, е кхыча дешашта а цхьаькха тайпа керда предложенеш. Цу тайпара цхьаькха хIама гуш дац американски позицера.

Аз хьалхагIа дийша а дийцад, цIаьхха белгалданкха бебам а ба са, нийсхонни цхьатаррарча кхерамзлени принципа ларда тIа ядерни герзашта доазув оттадарен уж кIезигдарен хьакъехьа бокъонца барт вIаштIехьбаккхар духьа переговораш яра болча моллагIча аьттонах пайда эца вай кийча хилар. Цхьабакъда, переговораш яьй алар духьа переговораш е вай гIоргдац, вайнeв вай цхьогIоикхоштен тIахьожаль латта керда ракеташ Малхбузен Европе яц, аьнна хетийта вай оттаргдаш. Цу лоаьара доакъашхой вай дац.

Цунца цхьана бакъда безам ба са, Европерча ядерни герзий проблема конструктивни, вIаши мегаш йолча ларда тIа мара къоастае Советски Союз кийча ца хилар. Цу гIулакха эшар цхьа хIама да — хIана кхы тIехьа доацача хана США-н НАТО-н кийча хила ец «Першингаш-2» тIъамаш дола ракеташи дIатарье йолалле хьалхагIа хиннача хьала тIа юха тIаяхка. США-нег НАТО-га гIойларча цар цхьогIоихоштен хьалхашна из доши оттаду вай сиздаь герзаш хьадеш кхы цхьаькха го ца баккхийта воай безам болацдаь, хIанз бoаккхаш хилча Европе кхохкаш меттахьа доаца гIулакхаши дукхагIа чIоагIдарга вугаш болча боараже боаххаргболаш а из хиларах.

Вайца диалог йолае цIенхаштта безам болаш ВIашагIкхийтта Штаташ йий ховргда вайна цар практически гIулакхашка хьежача.

Хаттар: Диалога юкъейоагIаш кхы малагIа проблемаш хила йиш йолаш яр?

Жоп: Советски кулгалхой дог тийша ба, къоастальчул тIехьагIа, шеко йоацаш, дунен тIара гIулакхаш унахцIенача хьала тIа оттадергдолаш, советско-американски юкъмоттиг товергйолаш йола дукха проблемаш цIенхаштта юкъара эша торонаш йолаш хиларах. Машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлен чIоагIъяра тIаерзальча хьахдача предложенейн инициативайн шерра комплекс хьахьоттальй вай. Уж хIанз а йоллаш я.

Нагахьа, санна, масала, Советски Союзо из хIама даьча бесса, ядерни герз хьалхагIа дIатохаргдац шеаьнна США чIоагIо йора, цо лоархIаме влияни ергьар дунен задкъашта юкъерча климата, вайна юкъе латтача гIулакхий атмосферана. Фу хургдар из практике? Эггара ина болашагIа йола ши ядерни паччахьалкхе вIаши ядерни гера тохаргдоацаш хилар. Из да е хьалхагIа а е цул тIехьагIа а ядерни гера тохарг ца хилар.

Нагахьа санна НАТО чудоагIа мехкаш тIема низ вIаши духьала ца баккхара хьакъехьара Варшавски Договора чуйоагIача паччахьалкхений предложенена рьза хуларе. Цо а цIенхаштта лаккхбергбар Европера а дерригача дунен тIара а вIаши юкъерча тешама боарам. Практике из хургдар, вIаши духьала латташ йола тIема группировкаш хьалхашка увтташ дола къовсаме дешаш къестадаро низ юкъекхувларгболаш яц, яхкага. Хьабеллалургбар переговораш яра бола шерра никъ. Дагалоххарагlа аьлча, кIезига хIамаш дац дукха ха йоацаш Стокгольме болх бе йолаенначa хьалхана этап тешами кхеремален чIоагIъяра де дезараш белгалдаре хетаьча конференце цу дакъе де йаш яраш а.

ТIехьадаккха йиш йолаш дац космосана дола герз хьа ца дайтара проблема къоастаяр. Из гIулакх ца дой, хIанз укх сахьате кхьметтел из нел бокха хургба ха а хала дола керда кхерам тIаоттаргба адамлена. США уттаеш йолча кердача герза системаша бокъонца реальни ю из цу тайпара йола перспектива. Советски Союзо оттаьй космосерa низ IотIалоаттабарах а космосе низах пайда нйбарах а бола кхерам дIа мишта боаккхаргба яхача доша хьакъехьара хьалдда йола предложенеш. ХIаьта цу дешах йола переговораш тIехьа а ца йоахаш йолаяра США тIа а хьех.

Малхбузе кийча яле, леладала йиш я Венски переговорашка дувцаш дола Центральни Европерa герзашаре низаши герзаши кIезигдарах дола дешаш практически къестаде. Цу хьакъехьара воай ходамболлаш йола предложенеш хьогте а переговорий истоле тIа Iоекхий вай. Цар йиш хулийт сихха барта даха — нагахьа санна, дувцилга йоацаш, шаьхке а да барт бе гIерташ хуле.

ТIема кхерам даьгIдара тIадерзадаьча гIулакхий комплекса юкъе, вай аьннад ВIашагIкхийттача Штаташка гIулакх дIадоладаре ве хала доаца а цунца цхьана, кхоачамболлаш эффективни дола а хIама де аьнна. — ядерни герз сов ца доахаш совле: дукхагIа низ тIабахийта беза ма хулла сихагIа царна лоархIаме доазув оттадарахи чIоагIагIа кIезигдарахи йола соглашени яра. Халкъий бокъо я США правительствагара уж дешаш хьаьнъалагIа а реалистически а къестаделга хьадеха.

Цу дерригача дешай хьакъехьа барта далара эггара хьалха эшаш дар да США а НАТО чудоагIача кхыча мехкий а из хIама де безами политически лоIами хилар. Ший аргIаниа цо хьадергдар цаI къоастадича шолагIчунга а доалаш кхача дешашка а хьакара ма эшшера дола хьал. Цунах лерхI вай машар ца бохийтаре политика толам боаккхаргхиларах бола тешам.

Низах доисхал дарах риторикан да деш духьал бокъонца цу новкъа дахаро мара бокъонца кIезигбергбац вай дахаш долча дуненна тIалатта кхерам. Вай хьехаш да Америка ВIашагIкхийттача Штатий правительства практически гIулакхаш дарган белгал цу новкъа лха из кийча хиларгех. Из хIама дой, вай къамаьл вIашагIкхетаргда.

4 марта — СССР Лакхехьарча Советe хоржамаш

БОККХА ТЕШАМ

Селхан шоай хоржамхочуна хьалхарча собране вIашагIкхийттабар Шалински района «Предгорный» совхоза къахьегамхой. Из хьайиллар боахама профкома председателa А. Х. Асхаханова.

Къамьа де доши кийчача совхоза парткома секретара Л. Л. Хункерханова аьлар:

— Аз предложени ду СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа вай цIи хезаш мехкахо, СССР халкъа артист Эсамбаев Махьмуд кандидаталла оттавара.

М. А. Эсамбаев ваьа Нохкхача АтагIа 1924 шера. 1938 шера Нохч-ГIалгIай филармоне болх бе волавеннав, хIаьта 1944 шера денз Киргизски операи балетен театра салист ва. 1957 шера денз М. А. Эсамбаев керттерча даьгъс дунен халкъий халхарш Iомаде а гойта а волалу. Цо дайн-тайпарча киношка ролаш ловзальй, дукхазза СССР-е, доазол арахьарча мехкашка гастролашка хиннав. Артиста массехк ордени медаль еннай, вIт шу да цо «СССР халкъа артист» яха цIи леляю.

Цул тIехьагIа собране къамаьлаш даьча совхоза керттерча агронома М. А. Саева, трактористаша С. У. Джабраилова, А. А. Данаева дукха дIайха дешаш аьлар шоашта дукхаеzача артистах.

Собране хиначар, массава а цхьан дагара а волаш, соцам тIаэц: № 678 йолча Шалински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа СССР халкъа артист Эсамбаев Махьмуд Алисултанович кандидаталла оттаве.

Цу тайпара хоржамхочуна хьалхара собрани хилар Нохч-ГIалгIай цементни завода ремонтно-механически цехе а. Из хьайиллар профкома председателa Л. А. Мадаева. ТIаккха къамьал даьча цу цеха слесара Д. Х. Манагаева мехка лакхерча органе вахийта чIоаггIа могавир СССР халкъа артист М. А. Эсамбаев. Цо аьнар хьаллоацаш къамьлаш дир мастера Г. П. Щербакова, водителя А. А. Агамирзаева, кхычар.

Массава цхьан дагара волаш соцам бир № 678 йолча Шалински хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа Эсамбаев Махьмуд Алисултанович кандидаталла оттаве, аьнна.

ЦАI БОЛА ЛОIАМ

РСФСР-гара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете деча № 7 йолча Грозненски хоржамий округе чуйоагIача къахьегама коллективай вакилий хоржамашта хьалхара окружной совещани хиннай. Вай мехкахошца цхьана совешане балха юкъе дакъа лаьцар Дагестанен Астраханскии областой бахкийтараш. Цар СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа СССР яйтачеи кхачаи промышленноста а машиностроени бытовой приборий а министр И. И. Пудков кандидаталла оттаваьлар.

Цига къамаьл даьча «Пищемаш» яхача Аргунски завода слесарий бригадира А. С.-М. Байбатырова хоам бир, шоай коллективо массава рьза а волаш И. И. Пудкова кандидатура отталь а ший новкъостаца яь из решени хьаллоацилга дехаш совещане доакъашхоштa из кхайка а хиларах.

Трибуне ва «Полиграфмаш» яхача Кизил-Юртовски завода слесарь-сборщик Ю. Г. Гордиенко. Шоай предприяте къахьегамхоша а ишта мехка лакхерча органе шоай депутаталла харжа И. И. Пудкова кандидатура отталь хиларах хоам а бь, цига гулбеннараштa ноь. Гордиенкос дагайохийтар кандидата биографи.

Депутаталле харжа отталвача И. И. Пудкова кандидатура хьаллаца чIоагIа уйла йолаш хоаш хилар хьакхайкадир совещане къамаьл даьча холодильни оборудоване Астраханси завода бригадира В. Н. Провоторова. ДАССР № 7 йолча Кизлярски юкъарча школа директора Т. И. Панарина, «Молпром» яхача Астраханский объедиене йоакхагIйолча инженера А. Е. Дворинковас. Дагестански политехнически института профессора Э. Ш. Исмаилова, «Назрановский» совхоза доярa Ф. В. Бекмурзиевас, СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзавода директора Ю. Н. Казола. ТIайцача соцам тIа лаьрхIар «Пищемаш» яхача Аргунски завода, «Полиграфмаш» яхача Кизил-Юртовски завода, холодильни оборудоване Астраханси завода къахьегама коллективаша СССР яйтачеи кхачаи промышленноста машиностроене а бытовой приборий а министр Иван Иванович Пудков депутаталла харжа кандидаталла оттавара еш.

предложени хьаллаца. Цунгара дийхар цар РСФСР-гара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете деча хоржамий № 7 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла ше депутаталла харжа отталвайта рьза хулга.

* * *

Селхан кепайоазон ЦIагIа гулбеннабар СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совете хоржамаш дара йолча № 672 Грозненски юрта хоржамий округерча предприятеи, боахамий, общественни организацей вакилаш шоай хоржамашта хьалхарча совещане.

Из хьайиллар парте Грозненски районна хьалхарча секретара В. П. Хаперске.

ТIаккха къамьал даьча депутаталла харжа оттаваьчун довerени болча «Атагинский» совхоза тракторни бригада кулгалхочо Т. Х. Алаева. ЦхьоалагIча, Мая цIерагIча колхоза тракторни бригадана керте латтача А. М. Кушиева. «Севкавнефтегазпереработка» яхача производствении объединене боллочо А. П. Бельмос хоам бир гулбеннарашна шоай коллективай къахьегамхоша чIоагIа дог рьза а долаш шоай округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа КПСС ЦК член, Советски Союза Турпал, СССР оборона министра заместитель Алтунин Александр Терентьевич кандидаталла отталвалга. Цар дIайоалайтар кандидаталла оттаве белгалваьккхачун биографи, массанета цуя кандидатура хьаллоацилга дийхар.

Цар аь предложени чIоагIа рьза болаш хьаллоацаш къамьлаш дир ВЛКСМ Грозненски районна секретара М. М. Цапаева, Алхан-Чуртски юрта Совета председатала А. А. Арабиева, Советски района Кирова цIерагIча колхоза механизатора В. Шамаева, кхычар.

Совещане хиначар фуххьолаш кандидаталла оттаваьчун кандидатура хьаллоацилга дехаш округерча берригача хоржамхошка кхайкам тIайцар. № 672 йолча Грозненски юрта хоржамий округе гIолла СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа кандидаталла ше отталвайтара Алтунин Александр Терентьевичагара пурам дулга дийхар.

* * *

Дукха нах бир селхан Наурски, Надтеречни, Шелковской районий къахьегама коллективай вакилаш гулбеннача Наурски района Алпатово яхача юрта культура ЦIагIа хиннача окружной совещане.

Къамаьл де доши ду «Победа» яхача комсий совхоза трактористе, депутаталла харжа оттавеча кандидата доверени волча В. Г. Жихаревна. Цо хоам бир, «Гвардейский» совхозе, «Шелковский» яхача племзаводе, «Победа» яхача совхозе хиннача хоржамашта хьалхарча собранешка СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаталла КПСС ЦК член, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь Александр Владимирович Власов отталь хиларах. Цун боккха организаторски болх, хьинаре общественни гIулакхаш белгала а даьха, кандидата биографи йийцар цо.

Совещане ишта къамаьлаш дир «Знаменский» комсий совхоза инженера В. Баймурзаева, «Плодопитомнический» совхоза директора В. Ф. Зверьковас, «Шелковский» племзавода керттерча зоотехника А. Х. Хучиева, Шелковской района ПМК-3 ирара машиниста Б. И. Полухова, «Калиновский» комсий совхоза парткома секретара С.-А. Я. Мигиева, «Наурский» комсий совхоза комсаш лелаерий бригадира М. Жилоеас. ВЛКСМ Наурски районна хьалхарча секретара А. Д. Колесникова. Гулбеннараш тIахьийхар цар СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа оттаваьча А. В. Власова кандидатура хьаллаца.

Окружной совещане доакъашхоша массава рьза а волаш хьаллаьцар КПСС ЦК член, парте Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь Александр Владимирович Власов СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа кандидаталла оттаварах йола предложени. № 675 йолча Наурски хоржамий округе гIолла ше харжа отталвайта рьза хулга дийхар цунгара.

Шейна санна нийчъяьча «Оргтехника» объединене «Электроприбор» завода залехь хилар селхан окружной совещани. Из хьайиллар КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара А. М. Асафурова.

СССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидатала отталвайча Н. В. Вашмикова Iимерга дийцар доверени волча Старогрозненски УБР инженера Т. Л. Толмачевас, «Старогрознефть» НГДУ токаря И. С. Языкова, № 1438 йолча автоколонна водителя А. В. Личкос. Совещане ишта къамаьлаш дир «Оргтехника» объединене парткома секретара А. Ф. Галича, ВЛКСМ Старопромысловски района хьалхарча секретара Л. Н. Мигуновa, «Промгеофизика» СКТБ воккхагIйолча инженера Р. Г. Архипова, Грозненски опытно - экспериментальни завода слесара, ишта кандидата доверени волча Ю. В. Дягилева.

Цар еннача предложенегIа хоржамашта хьалхарча окружной совещане решени тIаяц Старогрозненски УБР бурувдеттар Николай Владимирович Вашмиков СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета депутаталла харжа кандидаталла оттавар хьаллаца, цунгара дийхар № 671 йолча Старопромысловски хоржамий округе гIолла ше харжа отталвайта из рьза хулга.

КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеш

ТОЛАМА ЛАРД

Дукхача хана дена хьайоагIар тха «Родина» яхача совхоза коллектив хьалхадаттарий мугIарашта юкъе йолаш. Цхьабакъда, цхьайттаьлагIча пятилетка хьалхарча шин шера объективни а субъективни а бахьанех соми баьцадааргаши хьувкъам всала болаш хилар, хIаьта паччахьалкхенга уж доахкара планаш кхочашъяьнзар, боахама доккха зе дир.

Цудухьа, 1983 шу дIадолуш болхлоштен специалисташтен хьалхашка беххтокхаме декхар оттадир боахам йоттабельна а беш, еррига юртбоахама продукташ йохкара планаш кхочашъелга Iалашдар. Цу гIулакха тIатеIIа къахьийгар совхоза парткомo, профкомо, администраце. ХIаьта цох беркат а доал. Грознерча къахьегамхошта хоалуш дикка шерлу совхозо хьалхдедеча баьцадаарий тайпаш, дукха дукхагIа хул уж доахаш «Горплодоовощторга» тикашка.

Дукхача хаве температура лакха а йолаш йоакъал йолаш лаьттача хаоттамо чIоагIа духьале яьнде а дIадахача шера совхоза коллектива низ кхьчаб 8881 тонн баьцадаараш паччахьалкхенга доахка. Царна юкъе дукхагIа ехкай помидораш, нарсаш, кабуц, кхы тайпа баьцадаараш.

Баьцадаараш кхедечеи паччахьалкхенга доахачеи белгалбаьннаб КПСС членаш Солнышкина Антонина Дмитриевнаси Мелентьева Анна Александровнаси кулгалдеча бригадашкара болхлой.

План 128 процент кхоачаш а еш 2272 тонн баьпадаараш хьалхедаьд Солнышкинай бригадо. Къаьстта хьувкъам лакха болаш хиннай помидораш, баклажанаш, кабачкеш. ХIара гектара тIара помидораш чуийцай 248 центнер, хIаьта вож тайпа баьцадаараш — 380 центнера дIакхоачаш. Иштта баьцадаарий хьувкъам лакха хьалкхебаьча цу бригада болхлошта алапен лаьрхIа деннача хIара цхьан сома кхы тIа 85 кепиг ахча деннад.

Доккхий толамаш даьхад тха совхоза сомий бешамаш лелаераша а. ПлангагIа боххка боагIараш 5200 тонн болаш цар бехкаб 6000 тонн сом. Царна юкъе дукхагIа бехкаб Iажаш, кхораш, болаш, хьачаш. Бешамаш лелаеча еррига бригадаша кхоачашъьй паччахьалкхенна сом дIабалара планаш. ХIаьта царна юкъе къаьстта дика хьокхамаш даьхад КПСС членаша Сайдаев Айса Медиевича, Исупова Таисия Петровнас, Фирумян Нерсеса кулгалдеча бригадерча болхлоша.

Баьцадаараши сомаи кхебелген уж паччахьалкхента бохкален керттерa лостам болаш тха совхоз яле а оаха йоккха терко ю кхы отраслаш дегIайоаладара а. Иштта, совхозе я КПСС члена Хасиев Султан Хазбулатовича кулгалдеш йола хьайбай ферма. Цун коллективо дIадахача шера 262 тонн шура яьккхай, хIаьта цох 237 тонн паччахьалкхенга ехкай. Цул совгIа, 52 тонн дулх а дехкад паччахьалкхенга хьайбаш лелаераша. ХIара кхоабача Iаттагара 3200 килограмм совгIа шура яьккхай. Из толам баьккха совхоза ферма коллектив хьайбай продукташ дукхагIа яхараи йохкараи лелаьча социалистически къье котъяьннарг а лаьрхIа, республикански газеташ тIа чIоагIдаьча «Сийлен улла тIа яьккхай.

Берригача совхоза къахьегамхоша шоай декхараш кхета а деш, хьинар айделна балхаш дарах доккха беркат даьннад. 1983 шера совхозо баь пайда 500 эзар сомага дIакхоачаш ба.

Иштта боккха толам боаккхабеннаб къахьегама дисциплина чIоагIъяларах, болх бригадин хьисаве вIаштIехь а баьккха, цар балхашта юкъе хозрасчет йоалаярах, социалистически яхь ма йоагIара леля а еш, цох хьакхинар шерра дIадовзийтарах.

Дукхача къамех бола болхлой ба тха совхозе бартеи цхьоагIон йолаш къахьегаш. Уж ба трактористаш Дроад, Хатуев, Лисицын, Везиев, Медведев, Суташов, Грязнов, Амиров, кхыбараш; баьцадааран кхедераш Бетиев, Вангаева, Дроад; сомий бешамаш лелаераш Мухамеджанова, Везиева, Иванникова; доаркаш Оздиева, Темищева; скотник Муртазов; шоферан Садулаев, Храмов; слесараш Датусаев, Коваль; гIишлонхой Митряшин, Исаев, кхы дукха болхлой.

ЦхьайтталагIча пятилетка даьлагIча шера 9000 тонн баьцадааараш, 5800 тонн сом, 200 тонн шура, 50 тонн дулх паччахьалкхента доахка дезаш а хIаьта 300 эзар сом пайда бе безаш а да тхо. Цул совгIа, совхоза коллектива пятилетка хьалхарча шин шера тIадика декхар а дIадаккха дезаш да.

Из тIера дIа а доаккхаш, пятилетка планаш толаме кхоачашъяра цIенхаштта оарцагIбаьннаб совхоза къахьегамхой. ХIамае дукха балхаш а даьд. Аьха Iодилад зиба дола дерригa лаьтта, минеральни удобренеш тайса хьаьнъалий бешамаши кхаши, царел совгIа, дIатайсай 4 эзар тонн органически удобренеш а. Кийч а даь дIаоттадаьд кондици лакха йола фу, тоалльй ваpенаш, толаме тоаю техника, кийчъеш латт кадраш: механизатораш, баьцадаараш кхедераш, бешамаш лелаераш.

Лоаца аьлча, карарча шера лакха хьувкъам болаш баьцадааралш соми хьалхебара, кхы а дукхагIа хьайбай продукташ яхара бокъонца лард еллай оаха.

Иштта да КПСС декабрьски (1983 шера) Пленума решенешта оаха ду жоп.

П. КРУТОВ,
Советски Союза Турпал, Ленински района «Родина» яхача совхоза директор.

ХЬИНАР ДОЛА САГ

Укх Iаь деношка кIезига балхаш дац механизаторашна. Шалински района «Автуринский» совхозе кийчо еш я керда хьувкъам хьалхебаре: техника тоаю, кхашка удобренеш дIакхухь, хIахувргдола фу кийчду, кхаши хьайбаши лелаераша Iомаю балха прогрессивни методаш.

Лаьттан культураш хьалкхеча дерригa балхаш чакхдоах механизаторашa. Царех тийша ба хьувкъам а. Данаев СаIид-Iарби (дилинча сурта тIара вар), хьалха лаьттача трактористий мугIарашта юкъе ва. Цо болх бу совхоза № 2 отделене. Лаьтта кийчдеш, фу дIадуш, хьувкъам чуэцаш деча балхашта юкъе яьрвача социалистически яхье хьалхе йоах цо. Цхьа ди дIадахайтац ший балха норма дикка тIехдоаччаш да еш.

Ший трактор дика тоаь ара а яьккха, хIанз шекара свекла тIахургйолча кхашка органически удобренеш дIакхухьаш воал Данаев.

— ЦхьайттагIча пятилетка даьлагIча шера кхы а хьалварагIа къахьега лериIаш ва со, — йоах СаIид-Iарбе.

Х. МУКАЕВА
сурт тесси

Пайдане дешар

КПСС обкома политически сердалон ЦIагIа кIира йола парте горкомий, райкомий, партикомий политически дешара кабинетий методически советий председателий курсаш чакхъяьннай.

Семинаре дакъа лоацаш хиннараша ладийгIар лекцешa: «КПСС ЦК июньски декабрьски (1983 ш.) Пленумаша хьалхашка оттадаьча декхарашка хьежжа марксистско - ленински дешар хьехилга дIахо эргадаьккха тоадарах», «В. И. Ленина произведенеш Iомаяра методиках», «Методически советий балха планировани ярах, из вIаштIехьбаккхарахи эргабаьккха тоабарахи», «Нохч - ГIалгIайчен динах, тIехьадисараш хIанз а тIехьа долаш хилара бахьенех уж дIадахара накъехи», кхыяраш. Уж йийцараш бир партийни болхлой, город Грозненчa вузий Iилманхой.

Курсашка семинарски занятеш йир, ладувгIараша шоай балха опыт дIа-юкъ эцаш къамаьлаш дир. Iомаеш йолча проблемех лаьца тематически кинофильмашка хьежар.

НОВ. А. З. МАЙНИКНАНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума
УКАЗ

Республика гIишлон материалий промышленноста предприятешка дукхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Майкина Антонина Захаровнана — «Чеченингушстройматериалы» яхача производственни объединене керттерча инженера.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный, 1984 шу, 24-январь.

ХОРЖАМАШТА НАКЪАДОЛХАШ

НАЬХА ХЬАШТАШ ДОВЗАШ...

Укх деношка бахах тІаннаьнна хьалйиза яр № 15 йолча Грознерча юкъерча школа актови зал, вешта аьлча, хІана хоржамий участки а агитпункт а чуйола помещени. Цунна гонахьа бахача харжархоша дехарца укхаза кхайкар Ленински райисполкома председатель Р. М. Таштамиров, республика просвещене министра заместитель Г. Б. Кучеренко, парте райкома пропаганда агитацен отдела заведующи М. М. Юсупов, чуррча гІуллакхий районни отдела начальник И. Н. Ткаченко, района прокурора заместитель И. И. Донских.

ВІашагІкхетар хьадийллар школа партийни организаце секретарь Ускова Наталья Михайловнас.

ТІаккха къамаьл даьд Таштамиров Руслан Мустаевича дийцар район экономически социальни дегІакхувлача дуденнарех, харжархоша даьча хаттарашта жоп делар. Цо белгалдаьккхар парте XXVI съезда, майски, ноябрьски (1982 ш.) Пленумий решенеш кхоачаш а еш района партийни, советски, боахама органаша соахка тІагІертта къахьийцалга.

Районо продукци махьхальаккхара задани кхоачашъяьй 102 процент, планал совгІа ехьай 3925 эзар сома яр. Лакха дикал йола продукци кийчъяра, къахьегама овсарле лакхъяра заданеш а дикка тІехкхоачашъяьй. Дика камаьлкад аьнаь гІишлошъерий, транспортнаший, бузама, бытови гІуллакхаш деча предприятей къахьегамхой.

Соахка районе вахача хІара сага 35 сом 27 кепиги маьха бытови гІулакх даьд е цул хьалха дІадахача шерарчул 2,5 процент дукхагІа, гІишлошъераша хьал а ль боах бе йоаллийтай сихха медицински гІулакх доттаду станци, «Юность» яха кинотеатр, универсам, 27,3 эзар квадратни метр йола нах чубаха цІенош.

Дикка белхаш чакхдаьхад районе харжархой наказаш кхоачашдарца дувзаденна а 27 наказах 18 дизза чакхдоаккхилга Іалашдаьд исполкомо, цун отделаша, депутатски группашея посташе. Наха дІадехарца Февральски улицагІа цалкъаш тоадаьд. Быковски улицагІа сердал хулга вІаштІехьдаьккхад. Первомайски улица тІера бульвара цхьа дакъа тоадаьд, «Красный молот» заводе бытови гІуллакхаш дергдола комплексни приемни пункт хьаьвй, капитальни тоадьй 8,2 эзар квадратни метр майда йола цхьайтта улица, дукха кхьдараш.

Харжархой ха лоаш бар иштта шоай районе настлаш ха кинотеатр хьалдергдий, цхьайола улицаш тоаяра, эшачунца Іалашъяра де лаьр хІар фуд.

Райисполкома председатела дІахайтар цхьайттаалагІча пятилетка планаца йоацен дукха рузнъа а ияа а эшаш йолех объекташ гаргарча шеранашка хьалъелгах дукхарах пайда барегбоацал та, хІаьта нах бахача квартала араха сердал хилийтара, наькъаштта, цІенош та текущи ремонт яра, социальни культурни дегІахара денхаращца дувзадена цхьацца кхьдола гІуллакхаш чакхдахара нах кхоачамдр шоаш сарцагІдоахаргдолга дІахайтар.

ТІаккха къамаьл де доадийхача РОВД начальника Ткаченко Иван Никитовича довзийтар гулбеннараша районе латта оперативни хьал.

Къаьстта терко тІаьзар бахача наьха цІеношкара хІамаш кхухьа къуй, кхьдола зуламаш дераш чІоагІагІа юхатоха белаш хилара. Цу а кхьча а гІулакхий дальгъе, XVIII областной партконференце ма аллара, шоай болх тоабанза баргбац административни органашна, бехьда, нах шоаш хила йиш яц лелара. Цу даьгъе шоашта гІо делга дийхар цо нахагара.

Цхьабола магийкой хабахьа лелара тІаккхуш болга белгал а доахаш, шоаш мукъа йоаккхача халах уж бакъахьарча тайпара пайда эца беш хургболаш шоа хьалаш царна хьаделга дІадехаш бар зале гулбенначарех цхьабераш. Цу даьгъе укх тІехьарча хана ахьдола гІуллакхаш чакхдоакхалга керда кинотеатраш, сапаІара кхьайола объекташ хьалъиьага дагалоакхийтар вІашагІкхийттачарна парте райкома пропаганда агитацен отдела заведующе Юсупов Муса Магаламедо. Иза а дукхагІа дийцар гаргарча наха де лерхІачох.

«Юкъарча дешарей профессиональни школана реформа яра керттера доставаш» яхача КПСС ЦК проекта хетадаь дар республика просвещене министра заместителя Кучеренко Галина Борисовнас даь къамаьл. Цо белгалдаьхар педколлективашта, даьшта - хоашошта цу даьгъе хьалхашка латта декхараш. Царца хьаштдолаш цу гІулакха шай дакъа юкъехьоша хила веза хІарабар, хІана аьлча, шай берий, вай кхоанен вай еш йола йоакхо я из.

Иштта, бахача наха а кулгалхошта а пайдане долаш хоадаьлар цо вІашагІкхетар. ХьалхарчагІа дагагІа дайзар шоай хьашттий миштта йоакхо ю, хІаьта вежаш кІоаргагІа дутгІабаьлар царна дагалаттарашта уйлаштен.

ВІашагІкхийттачарна гойтар школа художественни самодеятельноста концерт.

С. МАЯСИГОВ.

ДІадахача шера план хана дукха хьалха кхоачаш ль. укх шера четагІа я къахьегаш Вознесеновски газобензинови завода коллектив. Уж толамаш доахача дизза дакъа даьда шоллагІча комбинированни установка коллективо. Цига белгалбаьнна дика къахьегаш ба воккхагІвола оператор Алоесский Александр Николаевич, операторш Кривошеев Александр Николаевич, Масленникова Надежда Ивановна, кхыбараш. Коллектива болх дика вІаштІехьбаьккхаб установка начальника Варникхоев Мальмада Башира.

Цу установка коллективо 1983 шера октябре кхоачашйир шера план. ДІадахача шера дІаваьгІа даьрхІачул совгІа цо араийцар 20 эзар тонн совгІа стабильни йоала газови бензин. Цига санна дукхаза а заводе цехашта, участкашта юкъе яьржача социалистически хьалхаре моттигаш ярай цо. ДукхагІйолча хана установка технологии кхьгарта ца кхоачийташ делаеш а предприяте карара мара тела ЦІе байрах.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) воккхагІвола оператор А. Адоевский, операторш А. Кривошеевая Н. Масленникова, установка начальник В. Варникхоев.

И. ПЛИЕВА сурт.

Нохч-ГІалгІай автомобильни транспорта территориальни объединенина чуйоагІача гІишлош-монтажни управлене къахьегаш дика къахьегаш я Белхароева Новдаш керта лоттача отделочни бригада коллектив. ХІане из къахьегаш я Малгобекски автотранспортни предприятей административни корпуси бытови помещенеш хьалъеча. Из йоаттебоаккхаш латт цар тахан хьалха. Цхьаккха смена дІахийтац бригада гІишлошхоша шоай нормаш 120—130 процент кхоачаш ца ей. Уж толамаш доккхача белгалбаьнна дика [illegible] ба каменщик Гардалоев Гирихан, штукатурий бригадир Белхароева Новдаш, штукатураш Кукиева Наба, Кортоева Райхьант, кхыбараш.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аттехьа) каменщик Г. Гардалоев, штукатураш Н. Белхароева, Н. Кукиева, Р. Кортоева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Къамаьлашкара—хаьддача гІулакхашка

ПРАКТИЧЕСКИ ЗАНЯТЕШ ВАХАРЦА ЮВЗАШ

Коммунистийн бераргача къахьегамхойн идейно-теоретически, политически сакхетам дІахо а лакхбелга нердача тайпара дийцар КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумо. Парте XXVI съездо цул тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумашея дІадахаращка хьежна районе организацехьад партийни, комсомольски экономически дешар. Дукха хІама даьд дешара идейно-теоретически боарам лакхбера.

Парте горкомо, УБР, «Малгобекнефть» НГДУ — хьалхй дъоначча коммунистий 3 школа, районе иштта болх бес а марксизма-ленинизма 46 школа, Іалмаш коммунизма 18 школа, коммунистически къахьегама 140 школа, хьаьдача экономика 12 школа.

Уж школаш вІашагІъехкай цига дешаргдолча нахьа идейно-теоретически, дешара боарам хьаштаца тервал а дец.

Пропагандисташ къоастабеча хана керттера терхам тІабахийтар уж теоретически кийчбалара, цар политически боарама, авторитета, болх бе хара, гоьвала а Іомабенка хилара а.

Партийни дешара системе 65 пропагандист ва. Уж берригаш а КПСС членаш а лакхера образовани йолаш а бе. Царех кхаь дакъал ши дакъа совгІа бараш кхаь шерал тІех пропагандистски балха стаж йолаш бе.

ХІара шера тха пропагандисташа шоай методически говзал лакхъю КПСС Нохч-ГІалгІай обкома политически дешара ЦІагІен КПСС Грозненски горкомерча марксизма-ленинизма университетен. Цул совгІа, парте МагІалбика горкоме а пропагандисташта йола массойзара семинар. Укх дешара шера кердача тайпара болх бед а семинар. Цига занятеш ю керттерча даькъе секцешка. Хьехаш бе опытни пропагандисташ И. И. Беляев, Л. А. Яралиедова, М. Н. Хамчиев.

ТІехьа тІаІоагІача темаех занятеш яра йола рекомендацеш лу пропагандисташта семинаре. Из дешер юкъейоалаю балха дикагІйола формаш методаш. Пропагандисташа шоай опыт вІашин йовзийт, литература обзор ю.

Ладувгіа дог доагІаш а кІоаргга чулоацам болаш а занятеш ю опыт йолча пропагандисташа «Малгобекнефть» НГДУ, бурув деттача балхий управлене, Вознесенски газ чакхйоахача заводе, «Малгобекнефть» НГДУ ОРС-е. Уж бе С. В. Тебоев, И. В. Янченко, Г. В. Нагоевский, Б. Д. Ахильгов, кхыбараш.

С. В. Тебоев «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттех газ йоакхача цхьоалагІча цеха начальник ва. Цо хьех [illegible] - ленинизма лардаш Іомаеча школе. Цун пропагандистски балха стаж 10 шу совгІа я. Ерригача [illegible] тешка цо шийна гаргаув политически сакхетам, дисциплина йолц нах, башха-дика болхлой. Из цун вІаштІехьдоал. Цун группе ва производственни къахьегамех дисциплина толхаь саг. Иштта хьадоагІа из массехк шера. Цу группе дешаш ва Къахьегама Сийлен III степена орден делаю мехкдаьтта доакхха оператор коммунист В. Г. Гринченко, Къахьегама Цеча Байраха ордена делаю мехкдаьтта доакхха мастер М. В. Торий, 10 коммунистически къахьегама ударник, 5 рационализатор.

Цеха коллективо хІара бетта кхоачашъю планови заданеш социалистически декхарашца.

НГДУ ОРС-а пропагандист Ахильгов Заримата Башира дика кхетаду партен правительствай хьалхешка оттадаь декхараш ше хьехаш барацта кІоаргга дІадоязийта деваш хилар. Ше говза пропагандист хиларах тарра цо массаза а тержал ду коллективе этта хьал, кхетаду дешабагІарий хьашташ, хьакхаашта мел лу практике оттача хаттараш. Из къонача пропагандистий хьехамча ва.

Опыт йолар ва пропагандист Ногаевский Геннадий Борисович а. Из Вознесеновски газ чакхйоахача завода керттера инженер ва. Цо хьехаме пайда ец гойтара пособех технически средствашех.

Иштта бола пропагандисташ кІеззига бац тха экономически дешар хьехача а. Из я Г. Д. Лебедева, И. В. Янченко, М. Г. Гетагазов, С. Д. Дышниев, кхыбараш.

Занятеш дика чакхйоах «Малгобекнефть» НГДУ коммунистически къахьегама школашка. Цига эча занятешка дешашбарий творчески хьинар айду, чура торонаш хьалха а уж юкъейоалае а тІаберзабу, балха дикал занхъю.

Вахьда, массанахьа дац гІуллакхаш иштта дика. Цхьайолча партийни организацешка дагІбаьб партийни экономически дешара доттабу тІахьожам. Царех а МХРУ, ПМК-9, «Сельхозтехника», комсаш кхеча совхозий партийни организацеш. Цига занятеш ю организационни бокам дола болаш, вахарца, лоархІамий политически экономически декхарашца бузам боацаш, балхаш а доккхаш тІехьайоах занятеш, ца еш моттигаш а я. Занятеш тІа пайда эцац гойтара пособех, моттигерча материалех. Пропагандисташ ледара кийчлу занятешка, дешабагІарий занятешца кІеззига безам ба.

Долаш хІама да дешара гІуллакх во оттадаьча коллективе гІуллакхаш а во хилар. Из вла доагІа плановни заданеш кхоачаш ца ьяча тха районе совхозех, цар доккхий зенаш а даьд. Боалам дезабеча санна, политически а организаторски а болх беча карагІдаьнначунна дуьзза дисачунна бе боагІа мах беш чакхъьннай районе отчетно-хоржамий партийни кампани. ХІаьта областной партконференце а кІоаргга таххар уж деш. Хетаргахьа, тха идеологически балха бІухоша цига ьяча выводех, рекомендацех боагІа пайда эцаргба аьнна хет шоай балха тІа, уж берригга дешаш КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенешца йоакха дувза а дувзаш.

Партийни дешарая экономически образоване школашка дола дерригга кхоачамбоаларна гуш да тха. Царех даьла йоагІаш йола выводаш а яьй, уж сихагІа дІадахара де дезараш белгал а даьд КПСС городской комитета пленумо.

Р. ДОДОВА,
КПСС МагІалбика горкома политпросвета кабинета [illegible]

ДУКХА ха йоаццаш сай бахха гІуллакха Назране яха йолаш цхьан фусаме нийсъелар со. Из дар хІинрадя. Истола гонахьа дия нахах долга хоергдоаш нийсвена къонахи сесаги, ший вІашигача бераца цхьа къона кхалсаги бегІар. «Жи, са йиІиг, Золотхан, тъаьшана чаІ хьадотталахь», — аьлла тохаелар цІентана. ТІехьагІо хайра сона цар йоІ а сайна метта Золотхан Эсиаре гІуллакх да нахача зІамагІа волча вий Мухьмада сесаг йолга.

Царна юкъерча моргоно дукхи а уйлаш вер чу йосаь кыгІача из аьлар: «Несарий дукхабезачоа тара да цо. Хамсат». Цхьане багара доагІаш санна цо а Юсапа а шол делар: «Тхо шоай дай хоаной санна дезаш, тхона тІагІертшах бола ераш па бийнача бергбий. Аьлча къаьра кургаш, тхоай шии йоІах кІеззигагІа-м безаш».

Несарашкара гІо эшаш къаенна ше йоацаше а шай гІуллакхаш дика дулургдолаш йоллаше а бІаьстан малхо даьттара хьалъоза бун санна шай бокхача безамца несарий тІаоэаш. Безалашта юкъера барт тоабеш хьайоагІа Хамсат дани а.

Даьхен тешшаме хьоигаши мехкарийн болаш, къахьегам а безаш, производстве хьалхалаттарашца болаш хьалхебаьб КулагоагІар, дукхагІбараш комсомольцаш, бола шоай дезал.

Къахьегам беза, цун сай де Іомаяьча дезала, сага сий де ховлга кхетаду цу дезалга хьемача.

Царца яІаш дукьалаьттар сона цхьа-ши шу хьалха Советски районе яха йолаш се чупийсъенна леваера сурт. Советское яхача юрта вахача Сургаев Дауда бІаь шу даьннача хана нийсъеннар со цига. Царех хьалаьнна къоантъа гаргга саг ва. Къаьстта дог гІоздоаккхаш бар несараштех марнаннех юкъера бувзам. Шийла несах цхьаннега а йиІиг аьле мара йист хилацар Медна.

«Каст-каста тхо волча доагІа тха бераш, къаьстта хоза хет сона сай «йиІигаш» яьхача», — йоахар Меднас ший несарех.

Дешаре университеташ яьла бад уж из буцаш бола марноаной, вахара нийсача хьаьнва университеташ яьлай цар шоашта тара болча дукхача кхыбаренца цхьана. Цар дика нийсад уж шоай дезала кхувчаш цІаьхха кхел ца долийташ, шоай дега йоаккхашьа даиш дІайха лоаттаде, шоай «бераш» юкъера безам бухбуаргболаш хьаст хаха. Несех есар лархІаш цар, шоай дезалхо лоархІ. Уж санна болча дезале дац вала гІуллакхаш. Вай замин вахаре шерра тІа бокхаш, безам бола къахьегамхой болаш бах цар дезал.

Уж тайпа цІен барт тоабе хоаш бола хоаной дукха а ба вайна юкъе.

Къича беса хила йиш а яц из-м. Мел гІозале шийца яхьаш йоагІа из яус. «Нус йоагІа», яхаш цунга сатувсаш, цу денга кхача гІерташ ма хулий массанар. Кхийначьа паьла вахаре эттара чоахьанегІа йола гола тоха ди ма из. ГІозалца, хозалца, цу дийнахьа нускала тІадувхаш дола хІай чоакхи санна цІенача безамца дІахобеха безаа вахара новгиъа вІашагІкхийттараш. ХІаьта из иштта хьлийтара кхайкхий дІоагІа дукхагІдолча дикъе маьрнаьна бе доали.

КЪИЗАЛ

ВАЙНА хааалете а, тахан вайна юкъе бе сел йоккхача дегагІоаленца доалаль из нускал цІагІа чудаьнначо хьалхарча денош дениз цунгара малагІа гІалат доаккхаргдар - хьогІ яхаш, цунна кІийлена хувцаш цхьанкха хьавьар ца мегийташ. Дар а доацар а несех хьала шоай воІагга хувцаш, царна юкъе цабезам бехкаш бола марноаной. Царех саІ кхачаш дар редакце дайта письмо.

Несийнен марнаннен юкъе редакце письмо дайтта фу хиннеа хургда, хетадела тарду.

...Шоай цхьацца гІуллакхи Москве бола ноагъа баьнеб Шалински района БІачи-Юрта ахаш йола Касумова Синеа цун нус Зураи. Наькъа болаш хьачувеначе проводника кулг теха тІьайса улла Зура сомальиккхай, купе а пассажарна а тулалаь. Зура йист хилча, шийта гІоттаелахь со, аьнар йоацилга а хайна, кхы йист а ца хулаш из дІаваха. Из иштта халар бакъду Синес из а.

Фуд тІаккха? аьнна хета лу: чуваьннав, сомальиккхай, араваьннав — хиннар кхы хІама а мичад. Дад цига хиннар-м, цунах хьадар да-их донкха. Вай даьй кица да: «Турон тоном цаІ мара вийнавац, метто йыс вийнаа» яхаш. Из морг да ер а.

Проводника араваьннача тІехьагІа сона уллача марнанас несийга аьнчад: «Нахка кхехьачуннега хьайх нуцгаш хІана деттийта Іа, са енийй сий дохдар Іа. Вай цІаккхачацца мара со еІаца кхы рузнъа дац хьа».

Марнаьлен несийн из доа гаьна даьннад, вахала а даьнве. Зура а марца хиана кхалнах а хьаштдоацар ма дувцадалар, кхаш хьестабалерах ше яхача тІера яьннац Сина. Цо лархІад нус воІагга йитайта.

Царна хиннача Аргазен Малинаса дагалуэд йоккхагІа йолча Касумова дийцар: «Хьо-м буринаш тІа болх беш ледичара са воІа йоалладрах аха таро а хиана дІайхар, согара воІ а аьккха города яха а яхай хьо.... ХІанз-м гІаьнна беньеп коралаьд сона хьо йитайта, — яхаш несийга мел гІелил ера. Цхьан хІамана бакъдуаш хиннай Сина Куйбышева цІерагІча колхозе бурахаш делаеш хиначна, хьалхала къахьегарах де а доагІаш хІанз пенсе тІа йолча ший нанна Марусва Дашуйевна ше берара аьлчахьа, мукъа мел йолча хана гІо деш хиннай Зура. ХІаьта къахьегам беза Іомаль йола из йоккха хилча ше а колхоза буракаш тІа болх бе яхай.

Зура маьре яхачул тІехьагІа а хьгІанц мара кхоабарг ма йий со, яхаш. Грозерча «Чечнягобувьбыт» объединене балха яхай из. 1978-ча шера дениз ше цига болх беш, цхьанкха саго дакха гІалат доалаш, хьалхала къахьегаш, шийх тийшадар ма доаргІара лоредеш хьевенай маьтл - вохорестіа хиная Зура.

Объединене № 2 йолча цеха начальника Мурдалов Султан ХІинзатовича йоах: «Сога хаьттача, массайолча оагІорахьара къоначча кхаьр мала бакъахьера хилара дела массал хиана хьацагІ-их Зура сона хІозачахьа». Дукха да Зурайх балха новкъостаща а лоалахоша а дувцаш дола дикадараш, цох цхьаннахха а во хІама аьлаш [illegible]

«Даим ший дагардар соца дувцар Зурас, — йоах цунца цхьана доарагача шераща бола баьча Магомадова Зулайс. — чуьнвнка нехта санна цІена бар цун ший бераццара, цІендешара безам. Цун марнанас ма яххара, ший воІацца шийх кулг Іоттийта таллэ яцар из. ХІаьта из цар мел гІийла хьувзайера тхона массанена а гуш дар-кх».

Ширдаьннача гІулакхаща—лира къовсам

Зулайс дувцар баькъаш а цехе болх беш мел [illegible] кхалсаг а.

«Зешехь, ма цкъа хийттар сона Зурайца нийсденнар кхычадахча, — йоах Стийа Азалия Мазиевнас. — Ма цар цІена, ма вьсала, ма чІоагІа цун дазар а, шийна гоналхьа мел бела нах а безар цунна. Шийна деттаеш дола цІеашан оала шоо бега мара дувца а дувцар цо-м».

Иззал массанена а бахьахьара хеташ йолча Зурас фу даь хиннад-теш оазадь цо бер дІа а даьккха, мара тешаме ядар яр, аьнна из бІеха цІа тІа а кхесяла шийн воІагга Мухьмадага йита а йитайта Синас дІалхайттал?

«Цо хІама до оашо а дац цхьа баьхьам хиначахьа — йоах Синай ноавлахошо, — цо шуш йита а цо тотам ший восаг. Яьийта цІанхийтачуа тІехьагІа, из а айца дІа а ваха кхачачахьа оалаш ва цун воІ Мухьмуд».

ХІаьна бахьан-м деккхи кораддоагІа. Синайна а корадаьд из проводника нус соллайоаккхаш кулг Іеттад, аьнна.

ДІахьалал, аьнна дог чудоаллача, бІеха уйлаш йолча саго мара из санна дола хІама айдертдий дувцаш доаца а дац? Шийга дега ітьамаа ма яра Зурайх яхийтай Синас. Цу тайпарча наьха дог сатийна Іац, цар даим лех арІагІаьара «есар». БІаьха, къаза дог долчоа башха дац кхыбарех фунагІа хилча а, ший уйлаш, ше лархІар кхоачаш хилачахьа.

Со БІачи-Юрта йодача хана сона моттар ший бехк хетабеш, ше даьхох дехкеяьнна еча уйлаш кІалйита, Зура хьоахайича, бІаргех Іоуха хиш ца соцаш Касумова Сина сайна дуьхьалгІоттІаргьа.

Амма, цигара дар сона хийттача бесса дацар. Синас ше бехке лархІашар нус дІахийтарах.

Со цецйоаккхаш дар хаттар даь кьача, айса бехк кхьа иштта буцаргба ца хоаш: «Дезал бехк хІама нийсденнад йоах шуккаргда», аз аьлча, цхьа дицдена дІадаьнна, башха эшаш ца хиннав хІама юха дагадоаккхаш санна Синас аьнна: «ХІаа, хиннад дакъа из из».

ТІехьа-тІехьа дукхагІа цецйоаккхаш дар Касумовгар дезале сона [illegible] этта сурт. Сина шех а няар ше даьчох. «Са фу бехк ба цу дешя. Іеттийта дезацар шийн нахьа къонахчуйа кулгаш», — йоахар цо. Со хийттар цунца мел дукха дувцарах ший бехк цо кхетабарг ца хиларах. Цун дог сомадала дага а дацар.

ЦІагІа кагий берш дІадаьнча кхийна йоІ, — Луизан итталагІча класса дешархо Хаппаши бар. Цар юкъ тІа гуча беланъенарах ца тешача аз, нана дІа-юха хьаьнача гІолла царга хаьттар: «Шоана фу хетт укх гІуллакх. Шоай вешийн фусам йоха бахне мала хетт шоана?», аьнна. Цхьанне багара доагІаш санна шиъне а аьлар: «Зурайца хиннар мала шинагІа делаш, из бехке йолаьдь хьд во из. Наькъа кІаьча сага кулг кхийттача сесаг йита еша найнаха Іадлал да», — йоахар цу кагийчар.

Юкъера школе чакхьяьнна йолча Луизас а Хаппашас а уйла йорий-теш хІанзачул дукха а шераш хьалха Граждански, Сийлаль-боккхача Даймехка тІемашка лоачтий а гІалгІай а кхетаеш меттел мехкараша, царех цхьанкха во хІама даьрг а ца лоархІаш, човаш хиина доарахой ги а бехкаш кІалхарбаьха хилара. Эъ, кхы вІаьла деще комсомольцаш бац-теш ераш, аьнна хатадедар сона. Бахьда, царех цхьанкха вацар комсомолец. Из-м берригга сел цар бехк а бацар, хІама еьча Іадатий ширдьаннача, кірчача гІуллакхий наьхьагІа баха беза, яха кхетам бар царна дезале душ бар.

ФУННАГІА во хІама саго дувцаш хилча шоаш дувцаш дола «дай Іаьдал» доха ца де, Іовейа уллар хьал ца айеш тІехбаргболаш кхебу Синас ший дезал. ХІаьта цун уж атт дезалхо ва.

Из нийсъенна ма ярре йола трагеди кхетадац КасумоагІар дезалга сое йоккха агоаш карца хилярах. Из хьаьгта хьагуш дар Зурай хиннача цІендальна Октябрьски районе милице отделене болх беш волча Касумов Мухьмадаца са хиннеча кхьаамхах.

Мухьмада боаш «Бешкхий нах болча кхы хІама ала эш а хетаиш, Зурай цхьана хІамана бехк боацилга хоашше а, царех ца воаліш дІалхийтар аз из. Массаненачуа а халагІа сона да из. ХІана сай бераца тІа гІуллакх айса дІа ховла, онсхал а айса нийтъе ваз. Из яара этта доацарий сона?».

ДІалхача заман юхедисача ширача, воча Іаьдалий, Іадатий лоалахь волча цунах сона цхьан юкъа къа а хийттар.

Мухьмада дагадоаш шийна тІадисча дувъь, ший берии Зурай къаденича дон манаш вІалле къоаждаьн а дац. Иштта къаахедоаш дац ший вахара накъба иовкъост къастар. Массуш дац царна юкъе хиннача безамо доаглеш доле дог. Цу деррига хьегайт массадечо хІамал белдоргара доагІача Іадатий наь кхтоеаьнналга.

Уйла хІташ да вай замах вІашсага, ниiсо е декхарийла йола професси херка волча Мухьмада, ший дезала сий а бокъо а ца лоралур.

Духхьал из цхьа масал хинна Іац вайнаха юкъе цу тайпара цатоаман долаш, хийла къона дезал бохабаьб шийга дерригга доал карайначча марнанас. ТІаккха цу тайпарча наьха цІендай мичахьа бе сона хац. Бокъо а харцо а ха езаш бешшй кагийчар царех аз хетар бахьан шоай вахар дохадеш бола дай. Цулухьа хаттар отт — миччахьа хиннаб Мухьмада да Касумов Сапи, цун да Яхья? Коза хета аьннадац вай даьша «Да чІоагІача — Іу чІоагІа, Іу чІоагІача — пхьу чІоагІа?».

КасумоагІар нус аьнна бола хинна из бІеха барт хьагойтана да боккхийчар кхетам мичча бесса бала а къонабераш цу гІуллакха дукьала ца боалар. Шоаш йита аравьнна Зура цун дай хоанаІарга кхаччалца дІайигай маар веша хиннача Мухьмадо. [illegible]

[illegible]

Геттара тамашийна да цхьа хІама. Из санна доли гІуллакх нийсделча миччахьа хиннаб цу юртара коммунисташ, комсомольцаш, цар шоай гаргара нах. Цу тайпара хІама даь дезал боккхагІа бола, лоархІаш бола нах хьагул а бий юртах, мехкан дІахоадабеш ма хуларий.

Из дІадаьлча а юрта Совет ший лита? Цар фу даьд КасумоагІар харцбара. ТІаккха Мухьмад балха вола Октябрьски РОВД? Шоай болхлочунга иштта нийсденнад цу тайпара хІама, аьлча хьатта, цун бахьан техка цхьанкха хІама а даьдац, еппар котама кІорег йолаш ма марк.

РОВД начальника Колесников Виктор Васильевича йоах: «Прокуратурера наьха тІаш хьадахарга хьеж тхо».

Прокуратурера кхалат ма хилча шоай балха довнъоста вахаре хира из тайпа хІама хІама нийсденнад хьакхе дезац яхилга да-их из. «Наьха мукьо белахаш Іувнац, наьха чоано наьха лозабац» яхача хьисапера къамаьл да-их В. Колесников дер а.

Укхаза дувцаш мел дар да из санна кхы ца хилийтара, хІаранега уйла йийтар дукха йода. Цхьанкха хІама эшац мариана ше нускал хинна ца дагайоагІаш хуле, цувал тувсалла дагадоарргдац цунна. Вай дувцаш дар несарий а цоашта лоьттІа бесса хила беза, яхилга дац. Несараца дизза кхетаде деза шоай декхар. Вай дувцар да боккхагІбараша шоашкара гойтача масалца, шоай дийнача ониалацца тахиларча ховача, советски вахара хьисапе шоай дезал хьалхебе, шоашца а нахаца а йодда, гІуллакх делаше ховргдолаш уж Іомабе беза, яхилга. Массане дІадаха дезза тищлена, кІорча, цхьанкие а эа мара хийла беш дола Іадатаща дувзадена ширдьанна гІуллакхаш. ТІаккха вІаштІехьдаргдац Синай а из санна болчар а къоначар хьалоттадена вахар хоаде, наьсн зІамига берашш вІашц къестаде, хьаьнала бахача наьха кор Іаьдика тІьаьет уттаде.

Хь. АУШЕВА.

ЦХЬАН МУГІАРЕ А ЛАТТАШ — ДЕЛЛЕРХІАЧУНГА

1983 шера Къулбаседа Кавказа вежарашха йолча автономни республикашта юкъе яьржа хиннача социалистически яхъа итогаш яьй

КПСС XXVI съездан цул тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумийн решенеш кхочаш а еш, вежарашха йолча автономни республикий къахьегамхоша хьанаре къахьегаш чакхдаьккхар 1983 шу, керда толамаш даьхар экономически социальни дегІаахара даькъе. Халкъа боахама доакъошка сихха дегІаихай юкъара производство, тоаделар экономически хьоккамаш, цхьайтталагІча пятилетка кхоалагІча шера заданеш тІехкхоачашйир.

Къахьегама а политически а хьинар айдина болаш тІаийцар автономни республикай къахьегамхоша КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенеши цу Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя нох. Ю. В. Андропова яьча выступлене тексти. Производственни коллективаша тІаийдеш да 1984 шера дола доккхий социалистически декхараш, цар тІа къаьстта чІоагІа терко еш дар да къахьегама овсарле планагІа лаьрхІачул цхьа процент лакхьар, оттаьча задане совгІа арахецача продукцега кІабода мах 0,5 процент лохбар, иштта чурча дерригача кхочамех ма могга дикагІа пайда ийбар — оборудоване сменность лакхьар, ма могга дикагІа мощностех пайда а ийбеш, зехьа йоаш йола балха ха кІезигьяр, юкъарча производства эффективность лакхьар.

Юртбоахама техника хилехьа ... Шалисон района ... кинститута къовбалъеш тІа а кІиш, шоай «...» совхоза техника укх Іаи делойн хийчаь яккхаре хизан тІадерзадь къахьегаш ба механизаторий, слесарий, мастерскера кхы болхлой. ХІаьта царна юкъе овсарле дикка йолаш боли бу механизатора Яндиев Жамалди, слесарь Чабиев Іайсе, кхыбараш.

СУРТА ТІА: (аьрдахьара аьттехьа) Ж. Яндиев І. Чабиев тоаль цаьнача МТЗ-80 яхача тракторе тІехкхьара регулировка еш болаш.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЦІейтта шу да Людмила Алексеевна Олейникова «Красный молот» завода ... пхьоалагІча цехе болх беш йола. Дика къахьега ца Іеш, хьинаре даькъе лоац Людмила Алексеевнас коллектива общественни вахаре а. Цеха халкъа тІахьожама группа председатель а завода парткома член а я Людмила Алексеевна Олейникова (сурта тІа).

З. БАТЧАЕВА сурт.

1984 кердача шера хьалхарча деношка а дешо хьинар айденна къахьега йолаенний производственни коллективаш, шоай къахьегама ниваш цар тІадерзадаьд планови заданеши тІаийца социалистически декхаралш тІехкхоачаш а деш, 1984 шерен бІарчча цхьайтталагІча пятилеткан планаш хана хьалха кхоачашъяра теппаме хард йоллара.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Автономни республикай индустре болхлоша продукци маьхала яккхарах дукхагІйола наделаш арахецарех цхьайтталагІча пятилетка кхоалагІча шера план хана хьалха кхоачашъярах рапорт делар Даьхенна. ПланагІа лаьрхІачул совгІа мехкага дІаяхаьчар итташ миллионаш сомий маьха тайп-тайпара продукци. ХІара республика технически прогресса а экономически потенциала а хоадамбеш долча индустре хертерча доагІой къахьегамхоша хьинар кхо ца деш бодх а беш, доккхий къахьегама толамаш даьхад.

Хьинаре къахьегача Нохч-ГІалгІайчен мехкдаьттехоша дикка совгІат кийчдир Даьхенна. ПланагІа лаьрхІачул совгІа цар даьккхар 105 эзар тонн «Іаьрна донбуин» 102 миллион кубически метр газа.

Дагестански, Черсий-Балкарой, Къулбаседа-ХІирий АССР-ий энергетикаша, металлургаша, машинашъераша планагІа лаьрхІачул дикка дукхагІа яьхкай электроэнерги, арахийцад метал, машинаш, оборудоване.

Промышленни предприятешка дукхагІа йоакхо еш хилар халкъа эша товараш дукхагІа арахецара, уж дикагІа хилийтара. Вай республике халкъа эша товараш лурчох арахийцарел 7 процент дукхагІа арахийцар соахка, цу балха тІа дикка толамаш даьхад Дагестански, Къулбаседа-ХІирий, Черсий-Балкарой АССР-ий айгачен кхачани промышленноста болхлоша.

ДукхагІа арахийцай мебаль, бераькъаш, кога гІирс, трикотажни наделеш, кхачан продукташ. ДукхагІа ... дукци арахецца йолаенний дукхаш цурийн промышленноста предприятеш а.

Къахьегама коллективай балха тІа хертердар да производства эффективность дикка лакхьалар. Ерригача автономни республикашка тІехкхоачалъяьй къахьегама овсарле лакхьяра план.

Производства эффективность лакхьяра даькъе егаре дикагІа хьоккамаш даьхад Къулбаседа-ХІирий АССР индустре болхлоша, предприятешка планал совгІа арахийцача продукцех ерригга хІана яц аьнна къахьегама овсарле лакхьяра чотагІа арахийца я.

ХІаьта а, 1983 шерара итогаша хьахьоккхачох хІана а тІехьа цхьайолча предприятешка, участкашка овсаре, хьинаре къахьегаш. Йолаш йолча торонех хІана а тІехьа кхоачамболлаш пайда ийбац. Цхьайолча предприятеша кхоачашъяьнзар продукци маьхала яккхарех къахьегама овсарле лакхьярен 1983 шера план.

ХІара производственни коллектива хертерча декхарех цаІ да къахьегама овсарле лакхьяри арахецача продукцега дІабода мах лохбари. ХІара производственни участке, предприяте ерригга торонаш оврцагІа яха еза пятилетка хана хьалха кхоачашъяра.

ХІара республике кІезига бац производства хьалха латта болхлой, яхье хьалха латта коллективаш, цар опытах пайда ийбар Іалашдато боккха лоархІам болаш да.

1983 ШЕРА ПРОМЫШЛЕННОСТО ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(процентаца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкарой АССР	Дагестански АССР
Продукци маьхала яккхара план кхоачашъяр	100,6	101,6	101,1	102,3
Къахьегама овсарле лакхьяра план кхоачашъяр	100,3	103,6	101,4	100,0
Промышленни предприятеш	145	142	129	202
Царех продукци маьхала яккхара план кхоачашъяьнзараш	9	6	9	—

КАПИТАЛЬНИ ГІИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

1983 шера тоаделар капитальни гІишлош хьалгІъячара гІулакхаш. Производственни социально-культурни гІулакхашта йола объекташ хьалъяра план толаме кхоачашъяра тІадерзадаьдар шоай низаш гІишлош организацеша. Эксплуатаце дІаелнай цхьайола лоархІаме производственни объекташ. Нохч-ГІалгІайчен подрядни гІишлош организацеша дикка тІехкхоачашъяьй шоай низаца гІишлош балхаш дара 1983 шера план.

Къаьстта чІоагІа йоакхо яр социально-культурни гІулакхашта йола объекташ — хана чубаха цІенош, школаш, больницаш, дешар дала ха йоалаш долча бераша дахьаІа йола учрежденеш хьалъяра.

Кхаь а хулаш белгалдаьккха дезаш да ерригача автономни республикашка хана чубаха цІенош хьалдаре 1983 шера план кхоачашъяь хилар, Нохч-ГІалгІай, Черсий Балкарой, Дагестански АССР-аша къахьегамхошта дІаделар 1982 шера декхарел дикка дукхагІа цІенош.

ГІишлош организацешка балхаш даьд къахьегама дисциплина чІоагІъяра тІадерзадаь а, из балхан долаш кІезигьелар вехха йоаш хинна балха ха, тоаделар гІишлош хьалгІъячара балхаш аІаштІехьдоахийга. Дукхача гІишлош организацешка лакхйир къахьегама овсарле. ТІа-тІа дукхагІа юкъедоаладеш латт бригадни формагІа къахьегам аІаштІехьбоаккхийга.

Отчетни даннеша хьахьоккхачох, цу бригадай хьоккамаш дикка лакхагІа да, ерригга гІишлош организацеш хьалхйицача, цхьарчарел.

ХІаьта а капитальни гІишлош хьалгІъеча долаш да цІенкаштара кхоачамбоацарах. Везза пайда ийбац дІахьажаьча капитальни кхоаммех, кІезига яц гІишлош балхаш во ду яхаш еш йола претензеш а.

ГІишлош организаций коллективаша 1984 шера дола доккхий социалистически декхараш тІаийцад, шоай къахьегама низаш цар тІадерзадаьд деррига технико-экономически хьоккамий планови заданеш социалистически декхараши толаме кхоачашдара.

1983 ШЕРА КАПИТАЛЬНИ ГІИШЛОШ ХЬАЛГЪЯРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(процентаца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкарой АССР	Дагестански АССР
Шоай низаца подрядни балхаш дара план кхоачашъяр	105	96,3	99,7	92
Нах чубахара дола цІенош дІадалара план кхоачашъяр	102	100,2	100,3	101
1982 шера дІадалачарал найсдича	131	94,6	138	134
Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяр	101	98,2	97,4	96
Къахьегама овсарле лакхъяр 1982 шерал найсдича	106	102,1	99,3	101

ЮРТА БОАХАМ

Автономни республикай агропромышленни комплекса болхлоша Кхачан программа кхоачашъяра тІадерзадаь балхаш даьд. 1983 шера юрта боахам дегІабоалабара даькъе дикка толамаш даьхад. ЧІоагІъяьнай юрта боахама материально-технически база а. дикагІа пайда ийбе болабаьб юртбоахамерча аьттой, техникех, удобренех. Колхозно-совхозни производстве шерра юкъехувла дІаладаьд бригадни формагІа къахьегам аІаштІехьбоахийга.

Автономни республикай юрта боахама болхлоша толаме кхоачашъяьй дукха йола лаьттан продукташ чаччахьалхенга йоккхара план.

1983 шера дикка толамаш даьхад хьайбай боахам дегІаккуллара даькъе а. Колхозий совхоза фермашка дукхагІа хиннад доалаш, лакхъеннай хьайбай продуктивность, кІеззигденнад доаш дола доахан. Цу дерригене а торо хилийтар дукхагІа дулх, фуаш, шура яккха.

Автономни республикай дерригача боахамашка толаме кхоачашйир 1983 шера доахан, кое тІара оалхазараш, шура, фуаш чаччахьалхенга доккхаре план. ХІаьта 1982 шера декхачул дукхагІа вехкад доахан, кое тІара оалхазараш...

Фермай болхлоша тІехьатетта йиш йоаца декхар да дахьа толамаш чІоагІдарал совгІа, уж кхы а дикагІа хулийталга. Автономни республикай колхозашкий совхозашкий дукха балхаш ду хьайбаш дикка Іаьгара дахараш цар эффективность лакхьярал.

1983 ШЕРА КОЛХОЗАШКИЙ СОВХОЗАШКИЙ ХЬАЙБАЙ ПРОДУКЦИ ЯККХАР 1982 ШЕРАЦА НИЙСДИЧА

(процентаца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкарой АССР	Дагестански АССР
Дулх даккхар	127	105,2	105	106
Бежана шаьлха шура	105	101,6	101	98
Котамашта тІехьаре хІо-гуалаь фуаш	103	96,7	98	100,6
ХІора хьайбийча ІаьтІаре яьккха шура	2016	2031	3302	1818

1983 ШЕРА ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ КИИЧЪЯРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(процентаца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкарой АССР	Дагестански АССР
Хьайбаш кое тІара оалхазараш	100,3	100,3	100,7	103
Шура	100,4	100,5	103	100,4
Фуаш	103	100	103	100,4
Тха	103	68	104	110
1982 шерачул найсдича хьайбай продукташ кийчъяре боарал:				
Хьайбаш кое тІара оалхазараш	123	104	104	113
Шура	103	103	103	103
Фуаш	105	98,7	100,9	100,7
Тха	113	86	102	103

ТОРГОВЛИ

Автономни республикай дукхача торгующи предприятей коллективаша кхоачашъяьй 1983 шера планаши тІаийца социалистически декхараши.

Торговле болхлоша шоай къахьегама низаш тІадерзадьд моттигерча источникий ресурсай товарооборот хигъейоалаяра, ийдархоша гІулакх дара боарам айбера, торговле материально-технически база чІоагІъяра. Городашка а юьрташка а кхІехьа цу хІаннарча хало дІа ма деккха рех хІаннарча оборудованеца дикка Іалашгъяьй хьалгъяь йола тукаш, ресторанаш, столовеш, кафеш. 1982 шера декхарел ерригача автономни республикашка дукхагІа дехкар промышленни кхачани товараш.

Нохч-ГІалгІай АССР-ех Дагестански АССР-ех могаьрча кхачан предприятеша тІехкхоачашйир шера план.

Вакъда, торгующи организацай балха тІа кІезига дац кхоачамбоацарахи юкъайта ледарлонаши, хІана а тІехьа хала эшача боарале яц ийдархоша гІулакх дара культура, кхоачамболлаш юкъеккхувлац моттигера ресурсаш товарооборота.

1984 шера дола доккхий социалистически декхараш тІаийдеш бола торговле болхлой дог тийше ба толаме уж кхоачаши тІехкхоачаши дергдаргах.

1983 ШЕРА ТОВАРООБОРОТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(процентаца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкарой АССР	Дагестански АССР
Пачхьалкхени кооперативни розничи товарооборота план кхоачашъяр	97	94,3	98	99,7
Цу даьллае:				
Розничи товарооборот	97	93,9	98	99,5
Юкъарча кхачан товарооборот	100,5	98,9	99,9	101,9

БЫТА СЛУЖБА

Автономни республикай быта служба болхлоша бытовой гІулакхаш дара 1983 шера производственни программе толаме кхоачашйир.

1982 шера даьрал дикка дукхагІа бытовой гІулакхаш даьд городашка а юьрташка а бахача наха. ХІаьта лоархІам а, беш, белгалдаькха дезаш да городашкарчул юьрташка наха бытовой гІулакхаш дар сихагІа дегІаихалга. Цунна хьажа дукхача городашка а юьрташка а бахача наха бытовой гІулакхаш дара даькъера хьалхенка латташ дола декхареш кхоачашдаш. Нах бахача дукхача моттигашка хІана а тІехьа мела хьа бытовой гІулакхаш дергг. Моттигаш кийслу йилача хана тІехьадоахаш балхаш деш, кхоачашдаьраш во долаш. ХІанз а тІехьа эсала дегІаяха я юьрташкара бытовой гІулакхаш дара йола сеть.

1984 шера быта служба болхлошта хьалхашка латташ дараш доккхийн бехктохами декхареш да, уж декхараш толаме кхоачашдар — быта служба хІара коллективе сий дола гІулакх.

1983 ШЕРА БАХАЧА НАХА БЫТОВОЙ ГІУЛАКХАШ ДАРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(процентаца)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкарой АССР	Дагестански АССР
1983 шера бытовой гІулакхаш дара юкъарча боарама план кхоачашъяр — ерригга а:	103	100,9	101	103
1982 шераца найсдича даь бытовой гІулакхаш	106	108,2	109	111
Цу даькъе: Юьрташка даь бытовой гІулакхаш	107	107,5	115	111

ПРОМЫШЛЕННИ ПРОДУКЦИ МАЬХАЛА ЯККХАРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(процентаца)

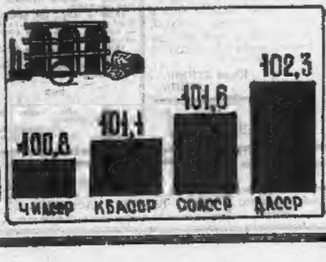

ШОАЙ НИЗАШЦА ДАЬЧА БАЛХИЙ ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(процентаца)

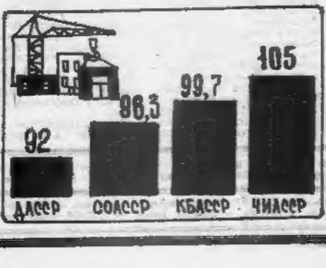

ДУЛХ ДОККХАР 1982 ШЕРА ХИННАЧУНЦА НИЙСДИЧА

(процентаца)

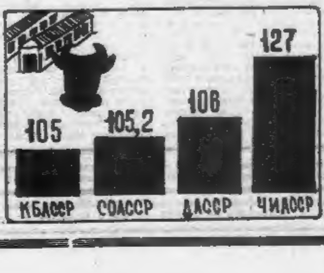

РОЗНИЧНИ ТОВАРООБОРОТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(процентаца)

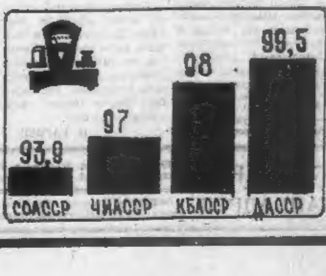

КПСС ЦК проект ювцош

КЛАССИН КУЛГАЛХОЧУН ЛОАРХIАМ

ХIира денна доккхагIа хул кагирхошта идейно-политически кхетам балара, цар марксистско-ленински мировоззрени, организованность а дисциплина а хилийтара дIадехарш.

Вайна ма харра, уж дIадехарш кхочушдеча доккхагIа дола дакъа школагa, долчa беса аьлча, классин кулгалхочунга кхоьч. Цунна эгтара хьалха а цIоаргагIа а йовза дешархой самалаш, цар дезалера хьал.

Бакъда, берашта боагIаш бола теркам тIабахийта йиш хилац классин кулгалхочун, урокаш а кхыйола нагрузкаш а дукха хиларца. Цудухьа сона лоара «Юкъарча дешарен профессиональнин школана реформа яра керттерча лостамех йолча КПСС ЦК проекта «...хьехархой а производственни дешар хьехача мастерий а алапеш лакхдергда, цар жилищно-бытовой хьалаш, медицински гIулакх делга, санаторий дарба делга тоалдергда» яхача дешашта «Классин кулгалхочун нагрузка кIезиг а еш, классана кулгалдарах доагIар тIатоха деза» яха дешаш IотIатохилга.

Реформах лаьца аьлча шин ханнахьеи чIоагIа эша цин гIулакх да из, оаха, хьехархоша дег тIара цьоабалъеш хьал а лоац из.

М. ЕВЛОЕВА,
Назрановски района Яндаререча бархIашерачи школа хьехархо.

МАССАНЕНА ХЕТАР

ХIана укх сахьате кора воагIаргвац юкъарча дешарен профессиональнин школана реформа яра керттерча лостамех йолча КПСС ЦК проекто дег тохадалийта воаца саг а школьни коллектив а. Из проект ювцаш а массане къоабалъеш а я Новосолушински юкъерча школа педагогически коллективен, лакхерча классашкарча дешархошей. Наурски районерча Ленина цIерагIча комсий совхоза къахьегама коллективен.

— Тха комсаш лелвераца школаца айхха бувзам лоаттабу дукха шераш да, — йоах совхоза директора В. Н. Вектерева. — Воахама кулгалхойн специалисташ кIезига хилац школе кагирхой сайренашка, педколлектива собранешка. Тхоай торонга хьежжа гIо ду оаха школана дукха культурно-просветительни гIуланхаш чакхдаха. Школа а гIо ду совхоза комсашта гIулакх де а уж чузца в. Амма, из деррига кIезига да, таханарча дено дIадехарашка а кепайоазон тIа араьккхача школани реформа ярах йолча КПСС ЦК проект ювцарца дувзаденнача декхарашка а хьежача. Кхы а айхагIа хила беза тха совхозан юкъерча школанен юкъера бувзам, аз-м аргдар цхьан организма санна вIаштIехьа бе беза оаха болх. Школах лархIа еза оаха боахама дерригача доакъошие тхоай мутIараш хьалдизара резерв.

Уж уйлаш хьал а лоацаш, совхоза комсомольско-кагирхой бригада бригадира, юкъера школа соахка йистеяьккхача Бибулатова Людмилас аьлар:

— Массехк шера керте лаьттай со школьни производственни бригадана (дегадоххарагIа аьлча, со дешаш хинна ерригa иттлагIа класс совхозе болх беш я, хIанзара кагирхой бригада а яь). Иштта, духхьал дIаергда аз, дешархоштa хIанз хьеххача тайпара дIахо а хьехе къахьегама кхетам бала йиш йоацаш хилар. Школе дешаш долаш оаха мел дань балхаш ловзара тара дар.. цхьабола пайда царех боале а.

Тхоай бригаде оаха йийцай школьни реформа проект, хIаьта тхона хет, школа йистейоаккхача хIара сага школа яккхарах долча аттестатаца цхьана цунна кхы дукхагIа деце а шин-кхаь юртабоахама профессех болх бе бокъо луш дола удостоверени дала деза, аьнна. Школе дешайн боллашехьа Iомабе беза дешархой тIахьожии боашаш болх бе, цунна ха деза, аргда вай, комсий шоторга де деза деррига гIулакхаш де (из бIаьсти лаьттан кIадхара хьаьаккхача денз Iа дикнха цунна юха лаьтта тIатассалца йолча хана). Иштта йовза еза механизатора говзал а.

Иштта дар собране ше къамаьл деш хIанзарча школьни производственни бригадана керте латтеча иттлагIча класса дешархочо Алиева Луизас дийцар е.

— Оахош хьегача къиво бокъонца общественна пайда луш хиларах тхо тешадара тхона эшар я бокъонца йола производственна атмосфера, дешархоша производственнин кашца цхьана планош заданеш кхочашъеча коллективно дакъа лувцар.

— Сона хетт тхоай ученическа бригадана совхозо хьадда йола участок яла еза ха хьатIакхаьчай аьнна, из а цхьан сезона а йоацаш, дукхача шерашка болх бергболаш. Кхийнмараштa санна тхона тIалатта беза цу участках бола бехктохкам.

Дешархошна беча балха опыт йоккха я дешархошта классал арахьа кхетам балара йолча директора заместитела Н. С. Кудряшевай. Цо чIоагIа хьаллаьцар из къамаьл даь иттлагIча класса дешархо.

Къамаьла юкъе дакъа лоацаш хиннача школа дешара даькъа заведующе В. Н. Клочковас аьлар: «Тахан шийна хьалхашка латтарш санна долча бехктокхамерча декхарех духхьал ший низаца лоархIергьяц школа, нагахьа санна новкъостал ца хуле. Школана эш дика кийчо йола преподавателаш — инженераш, зоотехникаш, агрономаш. Вузашa уж кийчбалица йолча хана школе болх бе беза совхозийи колхозийи, заводий специалисташа. Цул совгIа, школе болх беш бола дукха хьехархой декхарийла ба переподготовках чакхбоала».

— ХIаьта, аз предложени лу школьни реформа проекта йиълагIча раздела укх тайпара хIама тIатоха аьнна: «Шерье, къаьстта юрташкарча районашка, школашта юкъерча дешара - производственни комбинатий сеть, уж квалифицированни педагогически кадрашца Iалаш е с цирна шефство лаьца еаш йола къахьегама коллективаш белгал а еш, — аьлар юкъерча школа директора В. М. Фридмана. — Дешара-производственни комбинаташ ца хилча чIоагIа хала хургда хьалхашка латта декхараш кхоачашде. Сона хетачох, хIара юртарча районе хила еза цу тайпара йола 1—2 комбинат.

Хьехархоша а, лакхерча классашкарча дешархоша а, совхоза балхахоша а дийцар берашта кхетам балара гIулакха чIоагIагIа теркам тIабахийта безаш хиларах, шоай берашта кхетам балара а церга дешийтера а даькъерча даьштеи нoaноштеи тIалаттача бехктокхамах. Совхоза партийни организаце бувза беза шин болх школа комсомольски пионерски организацешца, цхьана собранеш е еза, цига берашка коммунисташта хьалхашка шоай балха хьанъехьа йола отчеташ а яйташ. Коммунисташ хьожабе беза хIара классе, берашта кхетам балара болча классни кулгалхой гIончаш хургболаш.

Иштта дииза даргдоацаш хIама да хьехархой бытовни хьалаш тоадар, цар йоккхо елга ма хулла тоадар. Къаьстта теркам тIабахийта беза классин кулгалхошта. Хьехархой къахьегамах мах телара дешаш дийцача, укхаза теркалде дезаш да хIаране балха стаж мел я, педагогически говзал мел дакха я, классал арахьа дешархошца а цар даьшцеи ноанощцеи беча балха юкъе, школа общественни вахаре по меллагIа дакъа лоац.

Беррига хьехархой чIоагIа беркал оалаш ба вай парте Центральни Комитета, хIана аьлча школана ханнахьа еча реформах хьехархой йоакхо яр, дешархоех хьинар доза коммунизм хьалъераш бара чIоагIа теркам тIабахийтар дерхI цар.

Н. ГАГИЕВ.

Ленинград моастагIчун блокадах цIенъяь мукъаяьккха 40 шу дуз...

ЛЕГЕНДАРНИ ВАХАРА НИКЪ

Сийлахь-боккхача Даймехка тIема шерашка Ленинград бахьан долаш лаьттача турпалча къовсаме тIехдаьна доккха дакъа даьцар Ладожски оэерах баьча ша тIа гIолла биллача «Вахара наькъо». Гонна юкъеерзаь латташ ши шун ах шун даьккхад городо. Цхьабакъда, кхыметтел лира блокада лаьттача хава а цхьаь йиса хиннаяц Ленинград, цунна новкъостел даьа берригача мехкo. Котало яккхара хилaнзa ярг мел йоаца хIамаш кхахьийтай Ленинграде. Халкъа цIаккха а диц лургдац Невски чIоагIале лораеш лаьттарашта карагIдаьнна денале гIулахх.

МоастагIчун блокадах Ленинград цIенъяь мукъаяьккха 40 шу дузаш «Вахара никъ» тиллача Ладожски озера йисте ух ветеранаш кагирхойи Ленина город — Сийлахь-боккхача Октябра кхувре лорабеш лаьттараш сий деш дагабоахар дукха.

СУРТА ТIА: Оснивоез кхача шасерча «Вахара никъ» яхача музе вIашагIкхийтеб къаьнара деттагIий, 390-ча автомобильни батальона рота политрук хинна Д. П. Смирнова (аьрдехьарвар) цу батальона водитель А. Н. Иванова. Дмитрий Павлович Смирнов — гражданска тIема доакъашхо. 1920 шера денз парте член. 1941 шера кхоана 24 ноябрь ба ххаш тхоасара ша тIарча наькъагIа эттара хьалхарча рейсе йигай цо шин рота.

О. ПОРОХОВНИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛЕНИНГРАДА СИЙЛЕН БАЬЦЦАРА ОАСА

Металлаций бронзацеи, моаххалица а мраморца а белгалдаьккхад советски халкъо Сийлахь-боккхача Даймехка тIема шерашка Ленинграда карагIдаьнна сийлахьдоккха денале гIулахх. Нева тIарча города моллагIча оагIорахьара тIаводе а, болхлой поселкаштеи юрташтеи юхе, долхача хиний Iамарчийн бердаш тIа, наькъей йистошка лаьтташ бIаргагу обелискаш, стелаш, мозаикаш лардаш тIа оттаь танкаш, йоаккхий топаш...

Монументех цаI ший тайпара я. Цу ерригчеча а хьожаш хилча... 200 километр ваха веза. Иштта дIаьха да Сийлен Баьццара оаса аьнна цIи тилла ший тайпара памятник. Цо хьахьокх города блокада лаьттача шерашка ленинградски оборона доаздоаш мича гIолла хиннад.

...1941 шера аьхкий Iалаьмате доккхий низаш гулдаь хиннад немецко-фашистски командоване ленинградски лостамгахьа: «Север» яхача эскарий группана чудоагIаш хиннад 16-гIеи 18-гIеи эскараш а 4-гIа танкови группа а. Царна юкъе хиннаь 725 эзар търгтга саг. 13 эзар йоккха топи минометаш, 1500-нел кIезигагIа йоацаш танкаш, Iалаьмате дукха самолеташ... Из беррига низ тIаболабеннаб Ленинграда. Фашистски Германена керте лаьттараша чIоагIа тешавора шоаш сиха котало йоаккхаргъхиларах, цар кхыметтел Ленинград дIалоацаргйола тIеххьара ха а юцар — Советски Союза духьалара тIом болабеннача тIехьагIа бархI кIира даьлча.

Советско-германски фронте тIом болабеннача хьалхарча кIираша хьахьехкар. Советски пачхьалкхенна духьалара тIом «тIоа сегача санна сиха» чакхбаккха лийрхIа фашистски доктрина юкъагIьюсаш латтилга. Iалаьмате доккхий зенаш шоашта хуллашехьа а гитлеровцаши вIаштIехьдаьлар Ленинграда гаргабахка а блокада го вIашкабоалабе а. БIарччa сентябрь бетта хIана кехканзар аьнна чухийхкар цар городa. ХIаьта 1941 шера 25 сентябре лаьттан тIарча бIун керттерча командованега хоам баьза ялайзар «Север» яхача эскарий группа штаб. хIанз ший доалахьа дисача низашца дIахо Ленинграда наступлени е шайна магац аьнна.

НIс бIаь ди даьккхад Ленинградо блокадана чухьа. Деррига дуне цец-амах дахьккар из лораеш лаьттарий къонахчало. ХIаьта 1944 шера 27 январе моастагIчун блокадах город мукъаяьккхар советски бIуно...

Сийлен Баьццарча оасо массаза а латтаргйолча белгалонца хьахьехкад ленинградски оборона доазонаш. Из ший тайпара памятник дегIача шоай лоIамагIа, балзаш тIара мукъабаьннача деноша дакъа хьахьа бIаьш эзараш болча ленинградхоша. Цун хIара чIегилго сурт хьалханка оттаду ленинградски эпопея турпалча оагIонаь.

Оборона хьалхахьахьера хинна юкъинг белгалъяьккха йола 80 километр гаргга йIаьха йола Сийлен Баьццарча оаса цхьа дакъа а хинна дIаэттай тахан. Из — «Приморский» яха мемориальни комплекс. Ларда тIа — бе йоаллаш автомат а йолаш вола бронзови тIемахо. Лаьлла — минерий нашман: боарзаш тIа ддача Iоакъаш тIа — йоаккхаргйолча Коталон духьа шоай вахараш дIаденнарий тIераш даим малха лоаттаергйолаш дола йоазош. Стела тIа доточа алапанаца яздаьд: «Ленинградски фронта тIемахошеи Балтийски флота морякашеи немецко-фашистски гIаьрахоша укх доазонашка лира тIом беш 1942 — 1943 шерашка лораьяй Приморски плацдарм. 1944 шера январе укхазарен Пулковски лакхалений оагIорахьареи моастагIа хIалакве волавар Ленинград блокадах мукъа а йоаккхаш чакхдаьлар».

Дерригача дунен тIа цIихезача астрономически обсерваторе гIорьяьнна Пулковски лакхаленаш цу хана лира тIемаш лаьтта моттигаш я. Укхаза хьатъьча мемориало дагадохийт лаьтта тIемаш. Лалла уллача кердача Ленинградски аэропорто хадданза тIаийо фегара лайнераш. тIаьеха Ленинграда хьаьшашта шоаш укхаза хьакхаьчача хьалхарча минутайка бIаргагу Сийлен Баьццарча оаси бIарчча цхьа дакъа а хинна дIаэтта легендарни лакхаленаш...

Гитлеровски инарала Курт Типпельскирха «Дунен шоллагIча тIема истори» яхача ший книжка тIа язду, белгала аьлча, «Север» яхача эскарий немецко-фашистски группо баьча тIемах. Цо йоах, Ленинград хьалдца гIерташ цо ший низ кхоачар дарий «хийттача тайпара толам» баланзар. ХIана? Инарала иштта дувц «оборона лаьца лаьттараша чIоагIа духьаде ярах», хIаьта «тIоа сегача санна сиха» Ленинград дIалаца лаьрхIа хинна гитлеровски план юкъагIйисар мичча бесса аьнна а хьалар духьа дIахо йоах цо, советски бIуна новкъостал деш бар «фанатични ленинградски болхлой».

«Фанатичный» яха термин шийна эхь деттача тайпара ювца ютаргъя вай воахавьча инарала. Ленинградски болхлой шийна кийсса кхы доацача къонахчалах, тIемен къахьегамеи деналах лаьца дувц «Ижорский таран» яхача белгалъяьнна цIи лелаеча мемориало. Цо хьагойт ленинградски эпопея сийрдача турпалеча оагIонех цаI.

Духхьал унтер-офицарехи ефрейторехи вIашагIъелла къаьстта штурмовой отряд хьаль хиннай гитлеровцашца. ЦIи хела Ижорски завод дIаяккха езаш хиннай из. ТIахьежжаеш йоккхий топаш йийттай цунна немецки артиллеристаша, цхьабакъда, болхлоех вIашагIъеллача «Ижорски батальоно» хIалакбаь тIехьашка кхайсаб фашисташ. ДIахо а фронтовой заказаш кхоачешдеш а завод лораьй болхлоша.

Сийлен Баьццарча оасана юкъеяхийтача «Ижорский таран» яхача мемориало дагадохийт Ленинградски фронта тIемахошеи Ижорски завода ополченцашеи цу доазонашка тIом баь хилар.

«Кировский вал», «Ополченцаш», «Непокоренные», «Штурм», «Безымянни лакхале», «Атаца», «Вахара зиза», «Болата никъ» — цар а Сийлен Баьццарча оаса участкай кхыча а цIераша дувц город-турпала лораеш цIаккха а дицлургдоацача лаьттарашта карагIдаьнначa денaлерча гIулакхах лаьца.

Даим цу памятникех бIарг тоха ух Ленинграде баха нах а цига баьхка хьаший а. ЦIаккха а хадац Iай а аьхкий а зизаш дада стелайн обелискайн когашкара. Укхаза вIашагIбетталу тIема ветеранаш, укхаза ух школьникаш, кагий нахи мехкарийи, шоай социалистически Дальхена шоаш тешаме хургхиларах дуи буъ укхаза къонача советски тIемахоша.

Диц ца луш бIаьш шерашка дахаргда ленинградски эпопея турпалашта карагIдаьнна денале сийлахь-доккха гIулакх.

А. НЕПОМНЯЩИЙ,
АПН корреспондент, Ленинграда оборона доакъашхо.
г. Ленинград.

Вайцига хьоашалгIа

Интервью

Дукха ха йоацаш Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен филармоне хьаша вар халкъашта юкъерча конкурсайи фестивалайи лауреат, эстрадан кинон артист, вовзаш волча советски композитора Арно Бабаджаняна воI Араик Бабаджанян. Грозненски телевидене студе йоккхагIа йолча редактора, Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артистка Мейсигова Лидай цунца хиннача вIашагIкхетаре хилар укх тайпара къамаьл:

— Араик, хьо эттара хьалха веннав тха республике. Цудухьа тхона лоара тха бахархоех, концерташка хьайна баьхкарех Iа хьайна хетар аьлча.

— Эггара хьалха аз ший шун горд Грозный къонлуш, хазлуш, тоалуш хьайна гIилга. Массанахьа гуш я хьалъеш латта керда гIишлош. Цар хьагойт укхаза бахаш бола нах къахьегамхой болга.

— Хьайх лаьца дувцал тхона, эггара хьалха хьа сцена тIа валарах а дувцаш.

— Со ваьв музыкальни дезале. Тха даь цIагIа массе хана дукха хулар искусства болхлой: композитораш, поэташ, яздархой, художникаш. Цу морча наьха общества юкъе со сиха бераллара ваьлар. Са вахаре музыка чIоагIа эшаш хилар. Се юкъара дешар дийша ма ваьллинге а со деша вахар Московски ГИТИС-е.

1973-ча шера се студент водча хана аз дакъа лоацар Константина Орбеляна оркестра юкъе.

Цул тIехьагIа дIадоладелар са эстрада сцена тIара вахар. Концертни группашца со хиннав вай йоккхача Даьхен массе мигIнгашка а йоазол дехьарча мехкашка а.

Тхона хоа, иллеш алларах совгIа, Iа кинофильмашка дакъа лоацилга. Уж малагIаш да дувцар а лоара.

— Аз дакъа лаьцад ях художественни фильм довккхача. Масала, «Къуабаседера нускал», «КIаьнкаш», кхыдараш.

— Хьа дий кинох эстрадах къаьна тарде? ХьайнагIа малагIа жанр дукхагIа еза аргдарий Iа?

ЧIоагIа хала да. Цхьаккха шеко а йоацаш, эстрада еза сона дукхагIа-м. ХIана аьлча, укхаза торо я нахаца вIашагIкхета а царна фу эш, малагIа музыка, илли хоза хетт ха а. Хьежархошта фу эш хови хилча аттагIа ма дий репертуар оттае а.

— Араик, хьона беркал хиларе тха сапухьаланкха, тхо долчи варах а, хьайх лаьца дувцарех а. Оаха дег тIера ловза боакх хьона: дIахойодача хана аьттув балба хьа творчески вахаре.

ХIаьта газета дешарий пунгара ийцача интервьюга хьажа а цо доахача иллешка ладувгIа а торо хургъя 4-ча феврале «Телевизионни хьаьша цIа» яхача передача йолча хана.

Спорти физкультурех — унахцIенон дIоагIа. Из дика кхетаду Грозненрча Малхбузен электросете. Цудухьа болхлошта мел эша хьалаш хьанхеллад цига цу даькъе. Мел эша торонаш йолаш я: йоккха спортивни зал, вIашагIъеххай физкультура тайп-тайпарча упражненей курс чакхйоаккхаш йола «УнахцIенон группаш». Уж тайпа группаш шиъ я: 18 саг юкъевоагIаш йола кхалнаьхен 18 саг юкъевоагIаш йола маIача наьхен группаш. Из болх дика отта а баь дIахьош я физкультуран спортан йола методист Бабехина Тамара Анатольевна.

Цул совгIа, цига каст-каста чакхйоах болхлошта юкъера шахматех йола яхьаш. Укх деношка уж тайпа яхьаш хилар болхлошеи гIулакхерча нахеи дакъа лоацаш, цига къоастапир «Труд» яхача республикански ДСО производственни коллективашта юкъерча шахматех йолча яхьашка дакъа лоацаргдола виъ саг.

СУРТА ТIА: Малхбузен электросете дIахьош я шахматий турнир.

Р. АУШЕВА сурт.

Гербицидаш ца етташ дуга леладар

Дуга лакха хьувкъам кхебе йиш я кхыметтел гербицидаш вIалла ца етташ а. Из вывод яь Краснодара Iилманхоша.

Из вывод нийса хилар тхьовре а бакъдаьл производственни хьалашка — цхьатарра массехк колхоеи совхозеи кхашка. Цул совгIа, кердача метода автора Кубански юрта боахама института профессора, юрта боахама Iилмай доктора Джулай Абрама кулгал а деш чакхьяьача производственни эксперименташа къахьекхад, гербицидаш ца а етташ дуга леладеш хилча ялата хьувкъам, кхыметтел дикна лакх бала а тарлуш хилар, цуша цхьана цун дикал тоа а луш.

Гербицидаш а да етташ дуга леладар проблема йоза боалбала бийзар Iилманхой эггара хьайха Краснодарски край интенсивность лакха йолча юрта боахама зона хинна ца Iеш, иштта из ерригача союзни лоархIам бола курортни зона а хилагIа. Цудухьа укхаза вIалла бокъо а лац хий латтача моттигашта, долхача хишта, ирригационни каналашта, бешмашта. хIаьта Iаьржача форда йистерча курорташта гарга ядача плантацешка гербицидех пайда ийбе. Из хIама дийхкача е геттара чIоагIа доазув оттадьча зонана чуйоагIар мехка пачхьалкхенга доххача дутах хIара кхоалагIа тонна луча Кубански плантацей доккха дакъа.

Гербицидаш ца етташ дуга леладе дагадохийта цхьаькха хIама дар дунен дерригача мехкий специалисташта дагайоалаш йола Iалаьмате дика йоаца прогноз: Iилманхоша хетачох, шийсадо лаьтта леладечи зонашка лаьттан гербицидани инсектицидашки чуйдаре кхыметтел гарггарча шовзткъе итт шера. ТIеххьара а, ядохимикаташ йоацаш а болх бе йиш хиларо догдоохийтар диканча экономически гIойленга, хIана аьлча дутага дIабодаш массаза хIанз укх сахьате 15—18 процент лоац гербицидашна доахо.

Кубански технологи латт лаьрхIа оттаьча дукхача шерашка тIаювла баьцаш а хIамаш дIаюв пар а чубоаIача бархI кха долча севооборота кIийлен тIа. Цу севообороте чулоац вIаштIехьа шоаза юв люцерна, чекашка лаьрхIе планировка а еш шоаза дув дуга.

Цу тайпарча бархI кхайх латтачасевооборот йолча дуга лоац хьалхагIа алкха ирригационни пайда 63 процент, хIана из бокъонца каралерзадара эша хьалхара кхоьдиъ шу даьккха дугана кхоача дакъа 75 процентага кхоачаш лакхлу.

Люцерна тIайола кхаш, Iилманхоша кертагIдоаккха тайпара, каст-каста (25—30 ди массаза доал) хьекха деза, хьакха массаза хьожкх хий а аулаш. Шин шера иштта обработка яьчул тIехьагIа лаьтта бокъонца цIенлу ерригача шер-шера тIаювлача а цхьайолча дукхача шерашка тIаювлача а саьсара баьцийн тих а овлех а. Вокхарна чIоагIа Iотгъам лоаттабу люцерн: хIаьта цар низ беха овлаш дIадовл севооборота наро лоацача кхай тIара, из аха а аьха тIоа бокъабалар а бахьан долаш. Цу тайпара, кхыметтел цу этапе а гербицидаш эшаш хилац.

Бакъда, гербицидаш вIалла ца юкъе а ца хулаш цIенъяь дIаяхара де дезар да дуга кхаццие лаьрхIа эксплуатационни планировка яр. Цудухьа, Кубанера юкъара боараш гектара тIара 5.1—5.2 бола хьувкъам а лакхлу 0.4—0.45 тонн. Тоалу продукце дикал а. Иштта, азарош долча фийгий масса цаI ах-шиъ грамм лакхагIа хул, цу тIа а кIезиглу кхачанза дусен этIен фийгаш.

Кердача методо йиш хулийт дикал лакхагIа йола а карегIа а кхет чукхаьа, чуацача хана довр кIезигде, гербицидашка гонахьара го бIех ца байта.

Юрий ЗЕНЮК.
(АПН).

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

26 ЯНВАРЬ
II ПРОГРАММА

17.00 — Мультфильмаш. Кинопрограмма.

18.00 — «Нохч-ГIалгIайчоьн дн».

18.30 — «Дика [illegible] дукхагIа хилийта» (нохчий меттала).

18.50 — СССР Лакхехьарча Совете депутаташ хоржархоча наькъадоахаш. «Агитпункт цIераш я йоагIаш» (гIалгIай меттала).

19.00 — Хьейбан лелавар — ударни фронт! «Шахмат» — [illegible] юкъ я», «Грозненски шурий» совхоз.

19.30 — «Зазалла» (гIалгIай меттала).

27 ЯНВАРЬ
II ПРОГРАММА

17.00 — Советски Союзе гIойла. Кинопрограмма.

17.30 — «Юртарча бригадин подряда — теркама йоагIаш» (нохчий меттала).

18.20 — «Нохч-ГIалгIайчоьн дн».

18.40 — СССР Лакхехьарча Совете депутаташ хоржархоча наькъадоахаш. «Агитцентр болх беш я».

19.10 — Подшефни гIишлошчеча (малых м Аргунски комбинат).

19.30 — Искусствой дунен тIа.

РАДИО

26 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.

8.22 — «Сердало» газета обзор.

8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).

8.32 — Передачай программа (гIалгIай меттала).

8.35 — Реклама (эрсий меттала).

8.40 — «Дега лоIамагIа» яха радиовыпуск (нохчий меттала).

11.15 — «Агитатора дош» (нохчий меттала).

11.30 — «Къахьегамо нордаьх иразе» (гIалгIай меттала).

11.48 — «Кхам беш хилар — коммуниста сомал я» (эрсий меттала).

15.15 — Музыка (гIалгIай меттала).

17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

17.18 — Хоржамашта наькъадоахаш. «Участкови хоржамий комиссеш болх беш я» (эрсий меттала).

17.31 — «Хаиьеа таланташ» яхача цициара передача (нохчий меттала).

18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 — «Техникана ремонт еш хетт». Репортаж (гIалгIай меттала).

18.40 — «Атеист» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).

УКВ

17.00 — «Оркестра хазаш» яха музыкальни передача.

17.30 — Мехтиев. «Даь цIа». Спектакла монтаж.

18.11 — «Хирургия» яха Чехова дувцар.

18.30 — Нохч-ГIалгIай музыка концерт.

27 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.

8.23 — «Ленинан никъ» газета обзор.

8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).

8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).

8.36 — Республикански филармоне артистий выступлени (нохчий меттала).

11.15 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» (нохчий меттала).

11.35 — Шалински района «Курчалоевский» совхоза механизатора хетадаь дола музыкальни радиооткрытка (нохчий меттала).

11.45 — Хоржамашта наькъадоахаш. «Халкъа кандидат». Очерк (гIалгIай меттала).

15.15 — «СалаIара минуташ» (гIалгIай меттала).

15.36 — Реклама (эрсий меттала).

17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).

17.18 — «Коммунисташа шоай партийни конференцешка йоллаь предложенеши замечанеши иншта кхоачешлу» (гIалгIай меттала).

17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).

18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 — КПСС ЦК декабрьски (1983 шера) Пленума решенеш — вахаре! Нохч баба счет хьелаш (эрсий меттала).

18.40 — «Биохимин хьайбанаш [illegible] проблемаш, лаккхаш, соддашаш». Передача [illegible].

УКВ

17.40 — «Лен тхьа дитта» Радиопостановка.

17.53 — Сулеев-Кезьмана «ГIулакх». Спектакла монтаж.

Газет арадува шинарен, ереи, шоаттен деношка

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковска, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-88; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспорта — 2-85-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-84-75; кехаташ — 2-85-64; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-85-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-84-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

СФ05027. Типография издательства «Грозненский рабочий», Маяковск, 92. «Грозненский рабочий» издательства типографи, ул. Маяковского, 92. Заказ № 358.